

Міністерство освіти і науки України
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ «БЕРДЯНСЬКИЙ
МАШИНОБУДІВНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
Національного університету «Запорізька політехніка»

Циклова комісія гуманітарної, соціально-економічної та природничо-
наукової підготовки

**МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ**

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ**

Галузь знань	27 Транспорт
Спеціальність	274 Автомобільний транспорт
ОПП	Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів

2022 р.

Посібник з навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для здобувачів освіти спеціальності 274 Автомобільний транспорт, ОПП «Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів».

«30» серпня 2022 року

Розробник: викладач ВСП «БМФК НУ «Запорізька політехніка» Катерина КУЛЬБАШЕНКО.

Затверджено на засіданні циклової комісії гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової підготовки

Протокол № 1 від 30 серпня 2022 року

Голова циклової комісії спеціальності гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової підготовки

_____ Олена КОЖУШКО
(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП, освітньо- кваліфікаційний рівень (ступінь)	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 1,5	Галузь знань: 27 Транспорт	Обов'язкова
	Спеціальність 274 Автомобільний транспорт	
Модулів – 4	ОПП «Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів»	Рік підготовки: 2
Індивідуальне завдання –		Семестр: IV
Загальна кількість годин – 45год.		
Тижневих годин: IV- семестр аудиторних - 2 год.	Освітньо-кваліфікаційний ступінь: Молодший спеціаліст Кваліфікація: механік	Лекції
		-
		Практичні
		30
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		15год.
		Індивідуальні завдання:
		-
Вид контролю: IV-й семестр – диф.залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни Українська мова (за професійним спрямуванням) є формування національно - мовної особистості, ознайомлення здобувачів освіти з нормами сучасної української мови в професійному спілкуванні, з основними вимогами до складання ділових документів, навчити їх професійної мови, збагатити словник термінологічною, фаховою лексикою; підвищити загально мовний рівень майбутніх фахівців-механіків, формувати практичні навички ділового усного і писемного спілкування в колективі, розвивати комунікативні здібності.

У **результаті** вивчення цієї дисципліни у здобувачів вищої освіти підвищується рівень володіння сучасною українською літературною мовою у площині фахової діяльності, вони набувають теоретичних знань про фахове спілкування, його етапи й роль у професійній діяльності, засвоюють термінологію майбутньої спеціальності, у них формуються необхідні для діяльності правника мовленнєві вміння та навички, комунікативні компетенції, потрібні у професійному спілкуванні, а також покращується їх загальна професійна ерудиція, мовна та мовленнєва культура.

При вивченні дисципліни повинні формуватися наступні **компетентності**:

ЗК1	Готовність (здатність) студентів засобами української мови успішно взаємодіяти у процесі розв'язання життєвих проблем.
ЗК2	Збагачення активного словника студентів, засвоєння мовленнєвих жанрів, формування навичок ефективної комунікації та всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння і письма), набуття досвіду розв'язання життєвих проблем засобами мови.
ЗК3	Сформоване ціннісне ставлення студентів до мови свого народу, наявність досвіду послуговування державною мовою.
ЗК4	Здатність до усної та письмової ділової комунікації державною мовою для спілкування у професійній та соціальнокультурній сферах, володіння фаховою термінологією. Здатність до усвідомленого поповнення і розширення комунікативних навичок у професійній сфері впродовж життя.
ЗК5	Здатність ефективно планувати та раціонально організувати професійну діяльність; використовувати організаторські навички для планування роботи колективу.
ЗК6	Здатність спілкуватися та співпрацювати з фахівцями інших галузей, адаптуватися у соціальному та професійному середовищі.
ФК1	Формування чіткого і правильного розуміння ролі державної мови, зокрема української мови (за професійним спрямуванням), у професійній діяльності фахівця-механіка.
ФК2	Формування навичок оперування професійною термінологією.
ФК3	Усебічне сприяння розвитку культури індивідуального професійного мовлення.
ПК1	Вміння аналізувати фахову термінологію та застосовувати її у різноманітних комунікативних процесах; структуру документів щодо особового складу, довідково-інформаційних і ділової кореспонденції.
ПК2	Вміння редагувати різні за призначенням документи згідно до чинних державних стандартів; словосполучення, речення та тексти професійного спрямування.
ПК3	Володіння етикетом ділового спілкування; особливостями професійного спілкування; знання основ культури усного та писемного мовлення; термінів, професіоналізмів та фразеологізмів майбутнього фаху, стилів і типів професійного мовлення.

ЗМІСТ

1	Уживання м'якого знака й апострофа у словах іншомовного походження.....	4
2	Звертання в різних стилях мовлення.....	7
3	Зміни приголосних при словотворенні й словозміні.....	10
4	Спрощення груп приголосних у словах іншомовного походження.....	14
5	Подвоєння й подовження приголосних у словах іншомовного походження.....	17
6	Правопис префіксів пре-, при-, прі-.....	20
7	Визначення роду невідмінюваних іменників.....	23
8	Закінчення іменників чоловічого роду у формі родового відмінка однини.....	26
9	Правопис складних іменників.....	29
10	Правопис складних прикметників.....	32
11	Правопис прикметникових форм, утворених від географічних назв.....	36
12	Правопис складних і складених числівників. Відмінювання числівників.....	39
13	Поєднання числівників з іменниками.....	42
14	Правопис складних займенників.....	45
15	Прислівники та прислівникові сполуки.....	48
16	Правопис часток.....	51
17	Фонетичні засоби милозвучності української мови.....	54
18	Правопис слов'янських прізвищ.....	57
	Список використаної літератури.....	60

Самостійна робота 1

Тема Уживання м'якого знака й апострофа в словах іншомовного походження

Література

Основна:

1. Азарова Л. Є. Українське ділове мовлення. Частина I : навч. посіб. / Л. Є Азарова, Н. Й. П'яст. – Вінниця : ВНТУ, 2007. – С. 173–179.
2. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 483.
3. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2007. – С. 134–139.
4. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 123–124.
5. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 111–113.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова: практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 41–47.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 104–107.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 33–42.

Питання для самоперевірки

1. З'ясуйте, у яких словах іншомовного походження пишуть апостроф.
2. Пригадайте, коли не вживають апостроф у словах іншомовного походження.
3. У яких випадках в словах іншомовного походження пишуть м'який знак?
4. Визначте, коли не вживають м'який знак у словах іншомовного походження.
5. Поясніть, чому в словах *мадяр, ілюзія, нюанс, дюна* не пишуть м'який знак.
6. Прокоментуйте правопис іншомовних власних назв *Д'Артаньян, Д'Обін'є, О'Генрі, О'Кейсі*.

Практична частина

Завдання 1. Поставте на місці крапок, де потрібно, апостроф чи м'який знак.

Ком...юніке, кур...йоз, міл...йон, б...юро, дос...є, кан...йон, бар...єр, деб...ют, сер...йозний, ал...янс, прем...єр, миш...як, б...юлетень, конференс...є, грав...юра, інтерв...ю, комп...ютер, суб...єкт, кар...єра, дистриб...ютор, н...юс-мейкер, компан...йон, ател...є, інтер...єр, ін...єкція, кур...єр, м...юзикл, пан...європейський, кап...юшон, дос...є, ад...ютанс...кий.

Завдання 2. У власних назвах іншомовного походження на місці крапок поставте апостроф чи м'який знак.

Монтеск...є, Пхен...ян, Ов...єдо, С...єрра-Леоне, Н...ю-Йорк, Амудар...я, Барб...є, Кордил...єри, Рен...є, Севіл...я, Скоп...є, Х...юстон, Рейк...явік, В...єтнам, Н...ютон, Лауваз...є, Мол...єр, Гот...є, Лонгв...ю, Орок...єта, Он...йон.

Завдання 3. Перекладіть українською мовою. Поставте, де потрібно, м'який знак чи апостроф.

Верфью, предьявить, имя, объединение, интервью, фельетон, пьеса, вьет, племя, Вьетнам, безидейный, трехъярусный, дезинформация, карьера, бильярд, миллиард, навильон, месье, шампиньон, лосьон, виньетка, Кювье, Барбье, Вюртемберг, Вьентьян, Кордильеры.

Завдання 4. Запишіть слова в три колонки: 1) зі вставленим м'яким знаком; 2) зі вставленим апострофом; 3) без апострофа й м'якого знака.

Профіл., б...юлетень, біл...ярд, мад...яр, ідал..го, бар..єр, антресол., прес-пап..є, дос..є, н..юанс, агал..матоліт (дрібнозерниста гірська порода), інтерв..ю, порт..єра, прод..юсер, ад..ютант, ескадрил..я, ф..юзеляж, ал..бом, миш..як, лос..йон, квадрил..йон, б..юро, комп..ютер, пас..янс.

Ключ. З других букв першої колонки прочитайте два слова з вислову В. Крищенко: „Хто ми в світі без ... ?”

Тести для самоконтролю

1. У якому рядку всі слова треба писати з апострофом

А бар...єр, прем...єра, п...єса, інтерв...ю, п...юре

Б П...ємонт, Б...юкенен, Рив...єра, В...юртемберг
В Г...ята, Лонг...їр, К...юрі, Фур...є
Г об...єкт, ад...ютант, кон...юнктура, ін...єкція.

2. Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження пишуть з апострофом

А ад...ю, п...едестал, кон...юнктура, р...юкзак
Б б...юргер, Руж...є, Іх...ямас, ін...єкція
В Барб...є, Фур...є, комп...ютер, грав...юра
Г прем...єр, ад...ютант, вар...єте, миш...як.

3. Позначте рядок, у якому не порушено правила вживання апострофа

А прес-пап'є, Руж'є, торф'яний, фюзеляж
Б ком'юніке, пів'європи, безязикий, барел'єф
В Хьюстон, Мін'юст, Н'ютон, бюро
Г б'єф, гяур, миш'як, рутв'яний.

4. Позначте рядок, у якому не порушено правила вживання апострофа

А роз'яснити, екстер'єр, транс'європейський, комп'ютер
Б п'юпітр, Монтеск'є, порт'єра, Рив'єра
В перед'ювілейний, верб'яний, В'ячеслав, м'юзикл
Г Аліг'єрі, Лур'є, п'юпітр, мар'яж.

5. У якому рядку всі слова пишуть з апострофом

А фельд...єгер, Ч...япас, кеш...ю, диз...юнкція
Б Лур...є, к...ювет, кар...єра, Рейк...явік
В акх...яна, м...юрид, О...Ніл, Кот-д...Ор
Г ф...ючерсний, ф...юрер, рев...ю, б...юст.

6. Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження треба писати з м'яким знаком

А дел...фін, Рафаел..., катафал...к, Гот...є
Б він...єтка, Нел...сон, ател...є, бул...йон
В марсел...єза, метал..., магістрал..., бракон...єр
Г н...юанс, Ал...яска, кан...йон, рел...єф.

7. Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження пишуть з м'яким знаком

А ал...янс, Н...ютон, мал...ярія, конферанс...є
Б ма...йор, д...юна, бул...йон, Рафаел...
В рант...є, бутон...єрка, жен...шень, кан...йон
Г вол...єр, кегел..., н...юанс, барел...єф.

8. У якому рядку всі слова пишуть з м'яким знаком

А асфал...т, кегел..., н...юанс, дос...є
Б сен...йор, пас...янс, кан...йон, кондот...єр

В барел...єф, порт...єра, мад...яр, шансон...є
Г капел...динер, Ал...яска, бракон...єр, гондол...єр.

9. Позначте рядок, у якому не порушено правила вживання м'якого знака

А ательє, батальйон, Суець, ельф
Б женшень, рельєф, марсельєза, бульйон
В дюна, мільйонер, Маньчжурія, калька
Г шампінйон, більйард, ескадриля, Лавуазьє.

10. У якому рядку порушено правила вживання м'якого знака

А павільйон, шинйон, сюжет, канйон
Б вольєр, льон, мільйон, кільватер
В вальєс, барельєф, канйон, альянс
Г Нью-Йорк, Фетйю, фільм, футляр.

Самостійна робота 2

Тема Звертання в різних стилях мовлення

Література

Основна:

1. Азарова Л. Є. Практичний курс з української мови для слухачів Ін ДП. Орфографія. Синтаксис : навч. посіб. / Азарова Л. Є., Горчинська Л. В., Корженко З. П. – Вінниця : ВНТУ, 2006. – С. 45–50.
2. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – С. 291–297.
3. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 79–95.
4. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 553–556.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова: практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 120–121.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 239–241.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 182.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть синтаксичні конструкції, якими може бути ускладнене просте речення. Наведіть приклади.
2. Що називають звертанням? Схарактеризуйте способи вираження звертання. Яку роль виконують звертання в мовленні?
3. Розкажіть про вживання розділових знаків при звертанні та про особливості виділення звертання в усному мовленні.
4. Наведіть приклади речень із поширеними звертаннями.
5. У яких стилях мовлення найчастіше вживають звертання? Чим це зумовлено?

Практична частина

Завдання 1. Запишіть подані словосполучення у формі звертання.

Добродій Іванчук, пані Галина, колега Максим, Наталя Олексіївна, Петро Анатолійович, Ганна Михайлівна, пан міністр, Олег Валерійович, Софія Вадимівна, Олександра Юрїївна.

Завдання 2. Перекладіть імена та по батькові українською мовою.

Екатерина Сергеевна, Ольга Леонидовна, Татьяна Васильевна, Любовь Константиновна, Нина Ильинична, Алла Євгенівна, Елена Геннадиевна, Николай Алексеевич, Галина Федоровна, Олег Іосифович, Анна Ігоревна, Наталья Александровна.

Завдання 3. Поставте подані словосполучення в кличному відмінку.

Пані Оксана, пан Івасюк, пан професор, Микола Петрович, Іван Йосипович, Ігор Павлович, Лариса Кирилівна, Лілія Володимирівна, Андрій Євгенович, Володимир Ігорович, Вадим Валерійович, Євген Юрійович, Олена Григорівна, Валентина Василівна, Людмила Михайлівна, голова зборів, пан директор, шановний президент компанії, громада, дорогий друг, шановний колега, адвокат.

Завдання 4. Подані прізвища запишіть у формі звертання, що складається із загальної назви та прізвища, поясніть написання.

Андрієнко, Осипчук, Магда, Терехова, Віленко, Шевченко, Роговий, Писанська, Максимович, Тоцька, Кравець, Явдокименко, Сергієнко, Бойко, Балій, Магеря, Данилевич, Прокопчук, Білобаба, Кацай.

Тести для самоконтролю

1. Укажіть правильні твердження

А Звертання — слово, що називає того, до кого звертаються з мовленням.

Б Поширені звертання складаються з двох слів.

В Звертання мають форму називного відмінка однини.

Г Звертання і вставні слова є членами речення.

2. Укажіть речення з поширеним звертанням (розділові знаки пропущено)

А Привіт тобі зеленокудра Сквиро поет сивоголовий посила (М. Рильський).

Б Чи знаєш ти хлопче якого коня тобі серед поля вготовила доля? (Б. Олійник).

В Спасибі Вам мамо за вічну любов і за всю неоплачену ласку (Д. Луценко).

Г Не плачте мамо не треба, і ви не журіться тату (А. Малишко).

3. Позначте речення, у якому звертання стоїть в середині речення, а тому з обох сторін відокремлюється комами (розділові знаки пропущено)

А Рідна мово без тебе ніхто я мов підрізаний вітром листок (П. Перебийнєте).

Б Понеси мене на крилах радосте моя (В. Симоненко).

В Старі дуби спасибі вам за осінь (Л. Костенко).

Г Не сумуй вербо моя похила що багряним листям одшуміла осені пора (Д. Луценко).

4. У якому реченні допущено пунктуаційну помилку при виділенні звертання

А Життя моє! Дозволь тебе любити. Защити щастям зроблені дірки (А. Стеценко).

Б Ох, пісне, чому, як той птах, не летиш (М. Рильський).

В Зоре моя, вечірняя, зійди над горою... (Т. Шевченко).

Г Чому ж ти, лицар мій, на герць не виступаєш, а вітром жалібно голосиш на ріллі? (О. Олесь).

5. Визначте, у якому реченні є однорідні звертання

А Печаль і гордість, повніть моє слово...

Б Орачу мій, господарю великий, гостило в тебе сонце за столом...

В Ой водо-водограй, грай для нас, грай, танок свій жвавий ти не зупиняй.

Г Луги, луги, пропахлі снігом прілим, чи ви мене впізнали, земляка?

6. Визначте речення зі звертанням

- А Хто ти, мрія чи сон?
- Б Слово! Як воно потрібне дитині кожної хвилини...
- В Чуття, і бажання, й надії! Живи і надійся на них!
- Г Гей, юнаки, гей, молодість світу, доля планети у ваших руках.

7. Укажіть речення з поширеним звертанням

- А Прощай, колиско, прощай, тепле гніздечко, прощай, школо наша, прощайте, дні незабутні, неповторні (За Ю. Збанацьким).
- Б Народе мій, до тебе я ще верну... (В. Стус).
- В Дай мені крила, Україно! (М. Сингаївський).
- Г Перший, починай!

8. Укажіть речення з непоширеним звертанням

- А Де ти, Лесю? (За І. Драчем).
- Б Совісте наша! (За І. Драчем).
- В Фантазіє, богиня легкокрила! (Леся Українка).
- Г Мово рідна! Ти ж як море! (С. Плачинда).

9. У кличному відмінку закінчення *-е* мають усі іменники чоловічого роду в рядку

- А робітник, ударник, Харків, боєць
- Б чумак, пасажир, хлопець, жнець
- В Віталій, жебрак, край, лікар
- Г Степан, козак, хлопець, розмай.

10. У кличному відмінку закінчення *-е* мають усі іменники жіночого роду в рядку

- А воля, робітниця, душа, круча
- Б земля, ніч, доня, стаття
- В вість, радість, сестра, любов
- Г сестра, вулиця, Катря, мрія.

Самостійна робота 3

Тема Зміни приголосних при словотворенні й словозміні

Література

Основна:

1. Азарова Л. Є. Українське ділове мовлення. Частина I : навч. посіб. / Л. Є. Азарова, Н. Й. П'яст. – Вінниця : ВНТУ, 2007. – С. 186–189.
2. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 482.

3. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 142–146.

4. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 22–24.

5. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 122–123.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова : практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 35–41.

2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 110–113.

3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 47–49.

Питання для самоперевірки

1. У яких групах приголосних відбуваються зміни при словотворенні?

2. Як змінюється приголосні *-к, -ч, -ц* при словотворенні й словозміні за допомогою суфіксів *-ськ(ий), -ств(о)*?

3. Як змінюється приголосні *-г, -ж, -з* при словотворенні й словозміні?

4. Як змінюється приголосні *-х, -ш, -с* при словотворенні й словозміні за допомогою суфіксів *-ськ(ий), -ств(о)*?

5. Поясніть, які зміни приголосних відбуваються в словах *Вінниччина, Німеччина, Київщина, вощина*, утворених за допомогою суфікса *-ин(а)*?

Практична частина

Завдання 1. Від поданих слів утворіть прикметники за допомогою суфіксів *-ськ(ий), -ств(о)*.

Буг, Бангкок, Таганрог, Збараж, Острог, Запоріжжя, Киргизія, Кагарлик, Теплик, Дрогобич, Кременчук, Калуш, Мекка, Дамаск, Донець, Прага, Залісся, Париж, Чехія, Сиваш, Херсонес, Одеса, Ясси, Ірпінь, Вишгород, Поділля, Прилуки.

Завдання 2. Від поданих прикметників утворіть іменники за допомогою суфікса *-ин-*, поясніть зміни приголосних.

Харківський, Вінницький, тернопільський, батьківський, прилуцький, донецький, дрогобицький, луганський, турецький, черкаський, львівський, галицький, полтавський, гайдамацький, чернівецький, уманський, київський, сумський, одеський, хмельницький.

Завдання 3. Утворіть вищий ступінь порівняння прикметників, поясніть зміни й правопис приголосних.

Близький, високий, дорогий, товстий, красивий, важкий, довгий, тонкий, вузький, швидкий, легкий, дужий, слабкий, рідкий, низький.

Завдання 4. Від поданих іменників утворіть присвійні прикметники.

Невістка, Ольга, ненька, свекруха, дочка, донька, мачуха, Мелашка, Параска, Ониська, Світланка.

Завдання 5. Утворіть неозначену форму дієслів недоконаного виду.

Пригостити, простити, вимостити, сповістити, писк, блиск, вереск.

Тести для самоконтролю

1. Укажіть рядок слів, у якому відбулися зміни в групах приголосних при додаванні суфікса -ськ-

А турист...ський, київ...ський, Севастопол...ський

Б крим...ський, гончар...ський, тесляр...ський

В праг...ський, ткач...ський, чех...ський

Г львів...ський, україн...ський, студент...ський.

2. Позначте рядок, у якому правильно утворено ступені порівняння прикметників

А важчий, тяжчий, ближчий, нижчий

Б вужчий, дужчий, дорожчий, кращий

В товщий, ширший, вужчий, лекший

Г дужчий, менший, вищий, тонший.

3. Позначте рядок з правильним написанням усіх слів

А донецький, паризький, прилуцький, дамаський

Б сиракузький, кременчукський, вінницький, лепетиський

В черкаський, віденський, галицький, казаський

Г калуський, поліський, запорізький, тюркський.

4. Позначте рядок з правильним написанням усіх слів

А турецький, французький, празький, герцозький
Б одеський, криворізький, баський, полтавський
В ніщський, щорихський, черкаський, суецький
Г збаражський, нью-йоркський, мюнхенський, сиваський.

5. Позначте рядок з правильним написанням усіх слів

А убозство, птаство, парубоцтво, ткацтво
Б герцогство, кріпацтво, чумацтво, боягузтво
В товариство, юнацтво, багатство, братство
Г інтелігентство, людцтво, молодецтво, студентство.

6. Позначте рядок з правильним написанням усіх слів

А Німеччина, Туреччина, Полтавщина, Галичина
Б Хмельниччина, Галичина, Гадяччина, Одещина
В Черкащина, Донеччина, Сумщина, Львівщина
Г Херсонщина, Вінничина, Миколаївщина, Рівненщина.

7. Помилки в чергуванні приголосних при збігові допущено в рядку

А козацький, багатство, збаразький, вінницький
Б пражський, криворізький, Донеччина, черкаський
В казахський, кавказський, товариський, братський
Г пропагандистський, гігантський, центристський, агентський.

8. Помилки в чергуванні приголосних допущено в рядку

А острозький, птахівництво, боягузтво, Одещина
Б кріпацтво, вояцтво, Житомирщина, бузький
В лейпцизький, солдатський, Словаччина, піщаний
Г оренбургський, ескімоський, печенізький, волоський.

9. Помилки в чергуванні приголосних допущено в рядку

А казаський, бучацький, убогство, празький
Б Німеччина, Вінничина, козаччина, Туреччина
В студентський, гігантський, фашистський, агентство
Г паризький, Донеччина, лейпцизький, козацький.

10. Помилки в чергуванні приголосних допущено в рядку

А іракський, кременчуцький, карабаський, лісництво
Б солдатський, воронезький, голландський, норвезький
В агентство, гіганський, сиваський, Паращин
Г заводський, піщина, Галичина, вотчина.

Самостійна робота 4

Тема Спрощення груп приголосних у словах іншомовного походження

Основна:

1. Азарова Л. Є. Українське ділове мовлення. Частина I : навч. посіб. / Л. Є Азарова, Н. Й. П'яст. – Вінниця : ВНТУ, 2007. – С. 189–191.
2. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 481.
3. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 141–142.
4. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 24–25.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова : практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 33–35.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 109–110.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 46–47.

Питання для самоперевірки

1. Що таке спрощення?
2. У яких словах спрощення відбувається у вимові й на письмі?
3. У яких словах спрощення відбувається лише у вимові?
4. Поясніть написання слів *хвастливий, шістнадцять, зап'ястний, кістлявий*.
5. Чому спрощення не відбувається в словах *контрастний, баластний, форпостний*?

Практична частина

Завдання 1. На місці крапок, де потрібно, поставте пропущені літери. Поясніть правопис слів.

Пристрас...ний, контраc...ний, прихвос...ні, сон...це, чес...ний, мес...ник, сер...це, студен...ський, фашиc...ський, влас...ний, очис...ний, дилетан...ський, доблес...ний, кож...ний, повіс...ці, ровес...ник, свис...нути, совісн...ий, ус...ний, хрус...нути, ціліс...ний, словес...ний,

виїз...ний, шіс...десять, зліс...ний, у кіс...ці, шіс...надцять, ях...смен, капос...ний, журналіс...ський, вартіс...ний, якіс...ний.

Завдання 2. Утворіть від поданих слів прикметники та запишіть їх. Поясніть їхнє написання.

Кількість, область, честь, захист, якість, студент, кореспондент, вартість, совість, пропагандист, парламент, інтелігент, рецензент, диригент, сержант, інтурист, лейборист, сепаратист, соціаліст, колективіст, агентство, пристрасть, проїзд, радість, щастя.

Завдання 3. Перекладіть слова і словосполучення українською мовою, поясніть їхнє написання.

Милитаристский, гигантский, бесстрастный, декадентский, ценностный, беспристрастный, доцентский, добросовестный.

Позднее время; честный человек; здоровое сердце; весеннее солнце; костлявая рука; бесстрашный буреветник; вкусные налистники; шестнадцатый номер трамвая; предвестники перемен.

Тести для самоконтролю

1. Спрощення в групах приголосних відбувається в усіх словах рядка

А бряз..нути, умис..ний, безчес..ність, форпос..ний

Б шіс..надцять, мес..ники, совіс..ний, чес..ний

В якіс..ний, об'їз..ний, доблес..ний, кількатиж..невий

Г хворос..няк, кіс..лявий, розіс..лати, зліс..ний.

2. Позначте рядок, у якому в усіх словах відбувається спрощення в групах приголосних, що позначається на письмі

А шіс...десять, сер...це, влас...ний, захис...ний

Б пес...ливий, невіс...ці, проїз...ний, корис...ний

В піс...ний, контраст...ний, хвас...ливий, облас...ний

Г ус...ний, пристраст...ний, ціліс...ний, якіс...ний.

3. Укажіть рядок, у якому спрощення приголосних в усіх словах передається на письмі

А гіган...ський, зліс...ний, кількіс...ний, форпос...ний

Б радіс...ний, пристраст...ний, вартіс...ний, балас...ний

В виїз...ний, студен...ський, совіс...ний, хвас...ливий

Г жаліс...ний, швидкіс...ний, тиж...невий, щас...ливий.

4. У якому рядку у всіх словах відбулося спрощення приголосних?

А перехрес...ний, очис...ний, форпос...ний, щас...ливий
Б піс...ний, чес...ний, пристрас...ний, віс...ник
В контрас...ний, випус...ний, проїз...ний, мес...ник
Г кіс...лявий, радіс...ний, швидкіс...ний, блис...нути.

5. Спрощення в групах приголосних на письмі відбувається в усіх словах рядка

А вартіс...ний, захис...ник, хворос...няк, хус...ці
Б очис...ний, доблес...ний, рідкіс...ний, кількіс...ний
В ціліс...ний, щас...ливий, пес...ливий, дилетан...ський
Г корис...ний, турис...ський, чес...ний, інтеліген...ський.

6. Зазначте рядок, у якому в усіх словах відбувається спрощення

А радіс...ний, сер...це, студен...ський, кіс...лявий
Б перехрес...ний, щас...ливий, проїз...ний, зліс...ний
В турис...ський, аген...ство, шіс...сот, контрас...ний
Г облас...ний, швидкіс...ний, рідкіс...ний, зап'яс...ний.

7. Позначте рядок, у якому в усіх словах спрощення в групах приголосних позначається на письмі

А облес...ливо, роз...тилався, шубовс...нуло, пес...ливо
Б під'їз...ний, пристрас...ний, облас...ний, чес...ий
В студен...ський, щас...ливий, хворос...няк, радіс...ний
Г аванпос...ний, турис...кий, скатер...ка, не шелес...не.

8. У якому рядку всі слова написано правильно

А центристський, провісник, екстремістський, якісний
Б кар'єристський, президентський, агенський, кількісний
В кістлявий, чесний, парламенський, лейбористський
Г об'їзний, хвастливий, контрастний, беззахистний.

9. У якому рядку допущено помилку в написанні

А пропускний, хвастливий, студентський, зап'ястний
Б корисний, швидкісний, об'їзний, шістсот
В баласний, курсантський, випускний, пестливий
Г чесний, проїзний, заздрісний, рідкісний.

10. У якому рядку всі слова написано правильно

А щотижня, одномастний, тріснути, аспірантці
Б компостний, пристрасний, капосний, жалісний
В хруснути, туриський, усний, хворостняк
Г баластний, персні, перехресний, студенський.

Самостійна робота 5

Тема Подвоєння й подовження приголосних у словах іншомовного походження

Література

Основна:

1. Азарова Л. Є. Українське ділове мовлення. Частина I : навч. посіб. / Л. Є Азарова, Н. Й. П'яст. – Вінниця : ВНТУ, 2007. – С. 179–183.
2. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 483.
3. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 139–140.
4. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 119–120.
5. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 114–118.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова: практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 30–33.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 108–109.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 43–46.

Питання для самоперевірки

1. Чи подвоюються приголосні в загальних назвах іншомовного походження?
2. Поясніть подвоєння приголосних у словах *панна, мадонна, нетто, вілла, тонна, ванна*.
3. У яких випадках подвоєння зберігається в загальних назвах іншомовного походження?
4. Поясніть подвоєння приголосних у власних назвах іншомовного походження.
5. Прокоментуйте написання слів *марокканець, філіппінський, голландець*.

Практична частина

Завдання 1. На місці крапок, де потрібно, поставте пропущені літери. Поясніть правопис слів.

Новел...а, вет...о, барок...о, експрес..., мот...о, тер...аса, гал...ерея, ел...егія, однотон...ий, кавалер...ія, баронес...а, грам...атичний, іл...юзорний, лібрет...о, еф...ективний, бас...ейн, бон...а, кас...ета, гум...анізм, мас...ажер, безрес...орний, клас...ифікатор, мадон...а, агрес...ивний, кол...егія, вендет...а, іл...юстрація, брут...о, кас...овий, імпрес...аріо, кол...ектор, мас...а, терас...а, кол...аж, лоб...і, мас...он, ім...тація, гол...івудський, крос...ворд, ак...редитація, дон...а, шас...і, ак...умулювати, буд...изм, імпрес...іонізм, компрес...ор, кол...екція, ас...амблея, гол...андка, ем...ігрант, монограм...а, ім...атеріалізм, ак...уратний, гідромас...аж, голограм...а, ім...унізація, фін...и, коміс...аріат.

Завдання 2. Запишіть слова у дві колонки: у першу – іншомовні слова, в яких відбувається подвоєння приголосних, у другу – у яких приголосні не подвоюються.

Еф...ектний, кол...ектив, мул...а, оперет...а, глос...арій, процес...ор, нет...о, бон...а, дрібнотон...ажний, гол...андка, ан...али, брут...о, філіп...нський, мек...ський, іл...юмінація, фін...ка, ніц...ький, папарац...і, мадон...а, Пікас...о, ус...урійський, ел...іни, ап...лікація, ім...ігрант, ін...овація, ір...адіація, конгрес...мен, бул...а, буд...ійський, ван...а, макіавел...ізм, апел...яція, ім...обілізація, Мак...ензі, ір...аціональний, міс...урійський, ір...еальний, сюр...еалізм, контр...еволюція, шос...е, ап...арат, Гол...андія, Вальтер Скот..., Джульєт...а, контр...озвідка.

Завдання 3. Подані російською мовою слова запишіть українською, прокоментуйте подвоєння приголосних.

Лобби, корупція, нетто, апарат, параллель, асоціація, брутто, ванна, саммит, імміграція, колледж, конфетти, шасси, бюллетень, трасса, шоссе, тонна, вилла, сума, апелляция, массив, ассистент, идилия, корректировать, интеллигент, Таллинн, Марокко, Дюссельдорф, Лессинг.

Тести для самоконтролю

1. Усі слова іншомовного походження треба писати з подвоєними приголосними в рядку

А ан...отація, крос...ворд, Пуч...ині, міс...іонер
Б гум...анізм, ім...унітет, акр...медитація, дол...ар
В нет...о, Міс...ісіпі, мадон...а, ван...а
Г бюл...етень, ат...ракціон, віл...а, Ус...урі.

2. В усіх словах іншомовного походження відбувається подвоєння

А прес...-конференція, дюс...ельдорфський, парал...ельний, кор...ектор
Б ас...ортимент, компроміс..., кол...ективний, коміс...ія
В хоб...і, Дарданел...и, агрес...ія, кон...отація
Г брут...о, буд...изм, гам...а-промені, Гол...андія.

3. Усі слова пишуть без подвоєння приголосного в рядку

А дис...ертація, ком...юніке, ат...аше, конфес...ія
Б ак...орд, Мас...андра, ам...іак, Ніц...а
В гал...ерея, іл...юзія, апен...інський, ір...адіація
Г бал...он, ком...ерція, кан...а, Рос...іні.

4. Треба писати одну букву в усіх словах іншомовного походження в рядку

А ал...ергія, Ган...овер, інтермец...о, контр...ельєф
Б коміс...ія, ін...овація, колон...а, Бамак...о
В ком...ерція, артил...ерист, ват..., барок...о
Г кол...егія, діаграм...а, іл...юзія, гет...о.

5. Усі слова пишуть без подвоєння приголосного в рядку

А ем...ігрант, ім...ігрант, ас...амблея, бел...етристика
Б ім...унітет, кол...екція, дис...кусія, кол...ектив
В ім...ітація, гол...андка, ак...уратний, ак...умуляція
Г епіграм...а, ін...овація, бюл...етень, ак...омпанемент.

6. Треба писати одну букву в усіх словах іншомовного походження в рядку

А ак...умуляція, бел...етристика, ідил...ія, марок...анець
Б кол...ектив, ір...аціональний, нет...о, сум...а
В мас...а, кор...еспондент, клас..., компрес...
Г пан...о, суф...ікс, стрес..., віл...а.

7. Усі слова пишуть без подвоєння приголосного в рядку

А новел...а, агрес...ор, кілограм..., ман...а
Б пас...ажир, ак...омпанемент, бар...икада, п'ятитон...ий
В іл...юмінація, ан...отація, ім...іграція, іл...юстрація
Г інтел...ект, шос...е, кор...еспондент, дол...ар.

8. Треба писати одну букву в усіх словах іншомовного походження в рядку

А ім...унітет, Кан...и, ас...оціація, оперет...а

Б ал...егорія, ім...обілізація, ком...унальний, спаге...ті
В фін..., іл...юзіон, артил...ерія, ел...егія
Г ас...иметрія, ір...аціональний, конгрес...мен, інтел...ігент.

9. Усі слова пишуть без подвоєння приголосного в рядку

А ак...редитація, тон...а, кор...екція, ап...арат
Б колос...альний, конфет...і, ак...ордеон, іл...окутивний
В іл...юзія, апел...яція, ас...ортимент, ім...ітація
Г ат...ракціон, Ніц...а, груп...а, диску...сія.

10. Треба писати одну букву в усіх словах іншомовного походження в рядку

А крос...ворд, буд...изм, іл...юзія, мас...ажер
Б нееф...ективний, піц...ерія, гум...анізм, ім...унітет
В кристал...ічний, одіс...ея, мас...ивний, кол...екція
Г ім...обілізація, діаграм...а, кас...ета, лоб...і.

Самостійна робота 6

Тема Правопис префіксів пре-, при-, прі-

Література

Основна:

1. Азарова Л. Є. Українське ділове мовлення. Частина I : навч. посіб. / Л. Є Азарова, Н. Й. П'яст. – Вінниця : ВНТУ, 2007. – С. 183–186.
2. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 481.
3. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 153–155.
4. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 28.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова: практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 47–52.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 120–125.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 62–63.

Питання для самоперевірки

1. Поясніть написання префікса *пре-*.
2. Коли вживають префікс *при-* в іменниках та прикметниках?
3. Поясніть написання префікса *при-* в дієсловах.
4. У яких словах вживають префікс *прі-*.
5. Поясніть написання слів *презент, преамбула, презентація, претендент, призма, принцип*. Чи є *пре-*, *при-* префіксом в наведених словах?

Практична частина

Завдання 1. Запишіть слова, вставляючи пропущені букви.

Пр...азов'я, пр...гарний, пр...звисько, пр..голошити, пр..меншити, пр..звище, пр...дставити, пр...берегти, пр...зирство, пр...краси, пр...паркувати, пр...бій, пр...паркуватися, пр...ярок, пр...завзятий, пр...амбула, пр...близно, пр...хований, пр...хилити, пр...скіпливо, пр...буток, пр...своїти, пр...скочити, пр...свята, пр...ступити, п...р...дача, пр...рва, пр...подобний, пр...звище, Пр...морськ, пр...боркати, пр...стол, пр...тихий, пр...дорожній, пр...стосування.

Завдання 2. Від поданих слів утворіть похідні з префіксами *пре-*, *при-*, *прі-*. Поясніть написання.

Вчити, міряти, думати, бігти, широкий, далеко, хворіти, чудовий, завзятий, ступити, хоробрий, солодкий, міський, мудрий, дивний, ховати, берегти, вокзальний, кріпити, тягти, шити, ставити, чесати, робити.

Завдання 3. Замініть словосполучення словами з префіксами *при-* або *пре-*. Поясніть написання префіксів.

Степи поблизу Дону, Дністра; бульвар коло моря; ділянка біля садиби; кіоск поблизу вокзалу; людина, що працює на кордоні; місцевість біля Карпат, Дніпра; місто на Волзі; поблизу берега; невеликий мороз; дуже поганий; лягти на кілька хвилин; посадка на землю; дуже мудрий; дуже завзятий.

Завдання 4. Перекладіть подані слова українською мовою, поясніть їхнє написання.

Приоткрыть, придержать, премудрость, прикарпатский, предорогой, преграда, придумать, приобретает, прекрасный, прибой, преобразовать,

пресильный, пристройка, приклеить, приезжать, прекратить, презрение, приукрасить.

Тести для самоконтролю

1. Префікс при- надає словам значення

- А виражає найвищий ступінь ознаки
- Б наближення, приєднання, частковість дії
- В збільшеності або зменшеності
- Г пестливості або згрубілості.

2. Позначте рядок, у якому всі слова треба писати з префіксом пре-:

- А пр..гарний, пр..чепурити, пр...хилити, пр..кислий
- Б пр..старкуватий, пр..милий, пр...позитивний, пр..старий
- В пр..зирство, пр..мудрий, пр...поважний, пр..міцно
- Г пр..глосно, пр...чинити, пр..сміливий, пр..міський.

3. У якому рядку у всіх словах треба писати префікс пре-?

- А пр...хилити, пр...чудовий, пр...крити, пр...звище
- Б пр...високий, пр...дорого, пр...великий, пр...завзятий
- В пр...вабити, пр...сильний, пр...зирливий, пр...погано
- Г пр...голомшити, пр...подобний, пр...боркати, пр...мудрий.

4. У якому рядку у всіх словах треба писати префікс пре-?

- А пр...добрий, пр...веселий, пр...освященний, пр...високий
- Б пр...клеїти, пр...красно, пр...мружити, пр...тихий
- В пр...розумний, пр...гарний, пр...здоровий, пр...дорожній
- Г пр...дніпровський, пр...чудовий, пр...великий, пр...чепити.

5. У якому рядку у всіх словах треба писати префікс при-?

- А пр...білий, пр...підняти, пр...соромити, пр...бирати
- Б пр...боркати, пр...стиж, пр...звисько, пр...глянути
- В пр...гасити, пр...рівняти, пр...в'язати, пр...дніпровський
- Г пр...лаштувати, пр...садибний, пр...подобний, пр...стольний.

6. У якому рядку у всіх словах треба писати префікс при-?

- А пр...палений, пр...білений, пр...багатий, пр...ворожити
- Б пр...мружити, пр...мурувати, пр...гарний, пр...двічний
- В пр...садибний, пр...ниження, пр...міський, пр...в'язати
- Г пр...хилити, пр...везти, пр...звище, пр...йшли.

7. У якому рядку у всіх словах треба писати префікс при-?

- А пр...везти, пр...святий, пр...булий, пр...борканий
- Б пр...ниження, пр...морозок, пр...страсть, пр..гнічений

В пр...світлий, пр...чистий, пр...борканий, пр...старкуватий
Г пр...буксувати, пр...браний, пр...глянути, пр...милий.

8. У якому рядку у всіх словах треба писати префікс *прі-*?

А пр...станіще, пр...говорити, пр...озерний
Б пр...міряти, пр...велебний, пр...сипати
В пр...рва, пр...звище, пр...звисько
Г пр...звисько, пр...єднання, пр...голомшити.

9. У якому рядку всі слова написано правильно

А Прип'ять, прірва, предовгий, приспаний
Б препоганий, приміювати, прислужливий, препишний
В присмак, присоромлений, пристольний, премилый
Г прибутковий, пресмачний, приєднати, прибічник.

10. У якому рядку допущено помилку в написанні

А презирливий, престол, препогано, прибуття
Б приподобний, пришвидшити, прибігти, превеликий
В прибережний, прикордонний, прегарний, пригнутися
Г преосвященний, прикрити, пригірок, приярок.

Самостійна робота 7

Тема Визначення роду невідмінюваних іменників

Література

Основна:

1. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 185–186.
2. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – С. 134–135.
3. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 307–308.

Додаткова:

1. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 54–55.

Питання для самоперевірки

1. Які іменники іншомовного походження належать до жіночого роду?

2. До якого роду належать іменники *фрейліна, мадам, фрау, міс*?
3. До якого роду належать іменники іншомовного походження, що означають тварин?
4. До якого роду належать іменники іншомовного походження, що називають неістот?
5. Як визначити рід невідмінюваних географічних назв? Аббревіатур?

Практична частина

Завдання 1. Визначте рід іменників іншомовного походження.

Какаду, бюро, кенгуру, кіно, меню, рагу, кашне, пенсне, шимпанзе, поні, колібрі, динго, таксі, марабу, нанду, жури, ампула, турне, боа, Гейне, кольрабі, депо.

Завдання 2. Запишіть слова у три колонки за родами.

Батумі (місто), Арагві (річка), Ай-Петрі (вершина), Хоккайдо (острів), Страмболі (вулкан), Батумі (місто), карт-бланш (бланк), гризлі, аташе, тореро, шансоньє, кепі, пюре, алое, кольє, жалюзі, цунамі, драже, кредо, ему.

Завдання 3. Утворіть словосполучення.

(Прибулий) месьє, (трамвайний) депо, (військовий) аташе, (стрункий) міс, (мій) імпресаріо, (справедливий) рефері, (сміливий) тореро, (відомий) шансоньє, (елегантний) маестро, (несамовитий) тифозі, (активний) япі, (австралійський) кенгуру, (проводовий) радіо, (овочевий) рагу, (шотландський) поні, (заповзятий) папараці, (екстравагантний) кутюр'є, (усміхнений) фрейліна, (люб'язний) портьє, (літній) мадам, (серйозний) фрау, (крикливий) какаду, (яскравий) ара, (галасливий) жако, (швидкий) ему, (маленький) шимпанзе, (крихітний) колібрі, (потішний) маго, (неповороткий) гризлі, (новий) табло.

Тести для самоконтролю

1. До жіночого роду належать усі іменники рядка

- А цунамі, Токіо, капучино, ескімо
- Б сальто, салямі, сулугуні, барбекю
- В авеню, Арагві (річка), фрау, Монакко
- Г пап'є-маше, реноме, Капрі, хобі.

2. До чоловічого роду належать усі іменники рядка

- А ельдорадо, Гаїті, канапе, кашне
- Б месьє, ара, колібрі, Страмболі (вулкан)
- В маго, гризлі, монпансьє, манго
- Г поні, жако, кабукі, кредо.

3. До середнього роду належать усі іменники рядка

- А авеню, альма-матер, кольрабі, есперанто
- Б резюме, какао, рагу, євро
- В кутюр'є, рефері, кантрі, інтерв'ю
- Г арго, манто, маестро, капучино.

4. Іменники *ООН, СНД, ВАК* належать до

- А спільного роду
- Б чоловічого роду
- В середнього роду
- Г жіночого роду.

5. Іменники *кашне, меню, інтерв'ю, табло, канапе* належать до

- А чоловічого роду
- Б жіночого роду
- В середнього роду
- Г спільного роду.

6. Іменники *цеце (муха), івасі, путасу (риба), ківі (пташка)* належать до

- А жіночого роду
- Б чоловічого роду
- В спільного роду
- Г середнього роду.

7. Іменники *протеже, візаві, хіпі, інкогніто* належать до

- А жіночого роду
- Б чоловічого роду
- В середнього роду
- Г спільного роду.

8. Іменники *колібрі, гризлі, ему, какаду* належать до

- А середнього роду
- Б спільного роду
- В чоловічого роду
- Г жіночого роду.

9. Іменники *Батумі, Нагасаки, Тбілісі, Токіо* належать до

- А спільного роду
- Б чоловічого роду

В середнього роду
Г жіночого роду.

10. Іменники бренди *Шанель, Прада, Версаче, Гучі* належать до

А жіночого роду
Б середнього роду
В чоловічого роду
В спільного роду.

Самостійна робота 8

Тема Закінчення іменників чоловічого роду у формі родового відмінка однини

Література

Основна:

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 485.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 176–180.
3. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 83–86.
4. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 319–324.

Додаткова:

1. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 46–50.
2. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 137–142.

Питання для самоперевірки

1. Чи впливає значення слова на закінчення іменників у родовому відмінку однини?
2. Які закінчення мають терміни іншомовного походження, що означають елементи будови чогось, конкретні предмети, геометричні фігури та їх частини?
3. Які закінчення мають іменники, що означають назви машин та їхніх деталей, у формі родового відмінка однини?
4. Які іменники у формі родового відмінка однини мають закінчення -у, -ю?

5. Які закінчення в родовому відмінку однини мають терміни іншомовного походження, що означають фізичні або хімічні процеси, частину площі?

Практична частина

Завдання 1. Запишіть іменники у формі родового відмінка однини, поясніть закінчення.

Термін, адаптер, Київ, Буг, міст, мільйон, акт, документ, сектор, трикутник, бланк, будинок, характер, графік, гопак, аргумент, збиток, пріоритет, формуляр, алмаз, ампер, університет, ступінь, імпульс, акрил, магній, горизонт, рецепт, платник, меморандум, фінансист, інститут, мед, дивіденд, синкретизм, мінерал, реактив, закон, альянс, колоквиум.

Завдання 2. Поясніть значення слів.

Акта – акту, папера – паперу, детектива – детективу, листа – листу, каменя – каменю, корпуса – корпусу, листопада – листопаду, неврита – невриту, органа – органу, оригінала – оригіналу, чавуна – чавуну.

Завдання 3. Наведені власні географічні назви запишіть у формі родового відмінка.

Буг, Урал, Кавказ, Хорол, Байкал, Єнісей, Амур, Пирятин, Донбас, Миргород, Новгород, Житомир, Дунай, Чернігів, Конотоп, Дністер, Кременчук, Гадяч, Коростень, Іванків.

Тести для самоконтролю

1. Закінчення -у (-ю) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку

- А колектив, університет, мед, Мороз
- Б, цукор, асфальт, технікум, експорт
- В сором, водень, дуб, характер
- Г інститут, експеримент, майдан, Париж.

2. Закінчення -у (-ю) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку

- А пленум, квас, гнів, спорт
- Б луг, гумор, інженер, кисень,
- В актив, сироп, біль, метр
- Г оркестр, жаль, тиждень, клуб.

3. Закінчення -у (-ю) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку

- А хор, лід, сміх, Вітер
- Б чай, граніт, відчай, берег
- В метал, страх, хутір, маршрут
- Г штаб, алмаз, сад, мороз.

4. Закінчення -у (-ю) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку

- А сніг, рух, ремонт, відгук
- Б пісок, грім, директор, вогонь
- В шовк, світ, майстер, край
- Г ліс, бальзам, степлер, ансамбль.

5. Закінчення -у (-ю) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку

- А спорт, граніт, гурт, гопак
- Б цех, текст, ректорат, аналіз
- В політ, міст, магазин, козак
- Г рейс, вогонь, грім, атом.

6. Закінчення -а (-я) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку

- А викладач, сантиметр, дизель, долар
- Б імпорт, стіл, гектар, сектор, Шанхай
- В відпочинок, годинник, гвинт, відмінок
- Г успіх, маховик, трикутник, чисельник.

7. Закінчення -а (-я) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку

- А побут, катод, конус, стілець
- Б вигін, Неаполь, гвинт, відмінок
- В діаметр, трактор, мікроскоп, шків
- Г степ, додаток, міліметр, Львів.

8. Закінчення -а (-я) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку

- А Камерун, слюсар, Бориспіль, тролейбус
- Б промовець, кінь, овес, електрон
- В луг, словник, перпендикуляр, серпень
- Г вітер, ключ, стрибок, тягар.

9. Закінчення -а (-я) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку

- А дощ, акціонер, чумақ, відсоток

Б Крим, реферат, клен, вечір
В комп'ютер, цукор, киянин, зуб
Г суглоб, бакалавр, портфель, січень.

10. Закінчення -а (-я) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку

А відрізок, додаток, поверх, кардан
Б бордюр, вітряк, гараж, балкон
В акумулятор, фільтр, іменник, Марсель
Г синтез, двигун, вектор, шлунок.

Самостійна робота 9

Тема Правопис складних іменників

Література

Основна:

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 484.
2. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 38–40.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова: практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 65–68.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 146–147.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 85–88.

Питання для самоперевірки

1. Поясніть, які складні іменники треба писати разом.
2. Як пишуть складні іменники з першою частиною *пів-, напів-, полу-*?
3. Поясніть написання термінів *блок-система, стоп-кран, дизель-мотор, крекінг-процес*.
4. Як потрібно писати складні іменники з першою частиною *віце-, екс-, максі-, міді-, міні-, обер-, лейб-*?
5. Прокоментуйте правопис складних слів *радіо- й телеапаратура, тепло- й гідроелектростанція, кулько- й роликопідшипники*.

Практична частина

Завдання 1. Запишіть правильно складні іменники.

Купівля/продаж, електро/устаткування, екс/чемпіон, контролер/касір, віце/прем'єр, термо/гідро/динаміка, пів/Європи, радіо/механік, альфа/промені, стоп/кран, міні/футбол, вербо/ліз, 100/річниця, сто/річчя, дизель/мотор, Лисичка/Сестричка, гуляй/поле, унтер/офіцер, небо/край, людино/день, максі/спідниця, норд/вест, брат/і/сестра.

Завдання 2. Утворіть складні іменники. Поясніть правопис складних іменників.

Вода + ганяти, ліс + степ, ніс + ріг, перекоти + поле, пройди + світ, зірви + голова, пів + огірок, напів + сон, пів + Європа, пів + яблуко, тепло + гідро + електро + станція, світло + звуко + панорама, трудо + день, імпорт + експорт, віце + прем'єр.

Завдання 3. Перекладіть українською мовою. Порівняйте правопис іменників в українській і російській мовах.

Пол-Азии, полстраницы, полукруг, пол-лимона, пол-Москвы, полгорода, полкниги, полсотни, пол-яблока, пол-Азии, полугодие, пол-улицы, полдома, пол-листа.

Тести для самоконтролю

1. Усі слова треба писати через дефіс у рядку

- А агро/фірма, батько/мати, крекінг/процес, ракета/носії
- Б купівля/продаж, інженер/електрик, імпорт/експорт, блок/система
- В всюди/хід, контр/адмірал, вакуум/фільтр, свят/вечір, міні/футбол
- Г ампер/година, відео/техніка, компакт/диск, експрес/лабораторія.

2. Усі складні іменники треба писати разом у рядку

- А чорно/зем, прем'єр/міністр, паро/плав, само/захист
- Б криго/лам, норд/вест, сто/річчя, пів/години
- В перекоти/поле, пів/апельсина, вело/трек, напів/автомат
- Г трудо/день, метео/ситуація, людино/день, військ/комат.

3. Усі складні іменники треба писати разом у рядку

- А гідро/ізоляція, міні/комп'ютер, гори/цвіт, радіо/передача
- Б проф/спілка, мікро/елемент, пів/коло, плато/спроможність
- В пів/захисник, яхт/клуб, агент/посередник, пів/України

Г хліб/сіль, нафто/сховище, радіо/коментатор, авто/фургон.

4. Усі складні іменники треба писати через дефіс у рядку

А виробник/експортер, екс/міністр, пів/Вінниці, прес/конференція

Б дизель/мотор, шлако/блок, буркун/зілля, дит/ясла

В влас/кор, салон/магазин, член/кореспондент, 125/річчя

Г мото/спорт, щастя/доля, пів/Європи, зюйд/вест.

5. Правильно написано всі іменники в рядку

А автомеханік, лікар-терапевт, баба-яга, лісостеп

Б режисер-постановник, пасажиропотік, жар-птиця, пів-олівця

В важкоатлет, прес-секретар, відео-телефон, життя-буття

Г гамма-промені, кілограм-молекула, барресторан, зорепад.

6. Разом пишуть усі слова в рядку

А хлібо/роб, верто/літ, розтяг/стиск, гори/цвіт

Б вело/трек, обер/майстер, авто/страда, напів/сон

В теле/апаратура, водо/лікування, п'ятдесяти/річчя, пів/яблука

Г полу/кіпок, люби/мене, м'ясо/заготівля, тепло/обмін.

7. У якому рядку допущено помилку в написанні складних іменників

А культтовари, ксерокопіювання, кормороздавач, звукоізоляція

Б гідромеханіка, гідперекладач, генерал-майор, газоутворення

В гідрометеорологія, геополітика, геліоцентр, газоосвітлення

Г гідрограф, генерал-прокурор, газозварник, векселетримач.

8. У якому рядку допущено помилку в написанні складних іменників

А геофізика, автоблокування, авіалайнер, військкомат

Б автобіографія, альфапроміння, військовослужбовець, верболіз

В автоколона, лексикограф, тригонометрія, газоопалення

Г аеродинаміка, двозначність, трикутник, двобій, двадцятиріччя.

9. У якому рядку допущено помилку в написанні складних іменників

А льотчик-вiniщувач, міськрада, водоникність, газоопалення

Б електростимулятор, загальнодоступність, віце-президент, чар-зілля

В Москва-ріка, радіо- й телеапаратура, тепло- й гідроелектростанції

Г стереосистема, агрокомплекс, штабскапітан, соціал-демократ.

10. У якому рядку допущено помилку в написанні складних іменників

А зліт-посадка, півсотні, магнітолог-астроном, лейбмедик

Б мовознавець, рукопис, двохсотліття, фотокореспондент

В електропоїзд, снігозбирання, мати-й-мачуха, Нечуй-Левицький

Г важкоатлет, соцстрах, медінститут, супермаркет.

Тема Правопис складних прикметників

Література

Основна:

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 486.
2. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – С. 148–149.
3. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 41–44.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова: практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 68–71.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 147–149.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 92–96.

Питання для самоперевірки

1. Як пишуть складні прикметники, утворені від сполучення іменника та узгодженого з ним прикметника?
2. Поясніть написання складних слів *діаметрально протилежний, різко окреслений, суспільно корисний, хімічно зв'язаний*.
3. Як потрібно писати складні прикметники, утворені з двох чи більше основ, якщо названі цими основами поняття не підпорядковані одне одному?
4. Поясніть написання складних прикметників, утворених з двох або кількох основ, які означають відтінки кольорів.
5. Як пишуть складні прикметники, першим компонентом яких є числівник?

Практична частина

Завдання 1. Запишіть правильно складні прикметники.

Червоно/гарячий, криваво/червоний, гірничо/видобувний, вічно/юний, ніжно/рожевий, екс/чемпіонський, далеко/східний, західно/німецький, радіо/фізичний, південно/західний, біло/сніжний, історико/культурний,

всесвітньо/історичний, лірико/драматичний, глухо/німий, сліпучо/білий, південно/східний, дослідно/виробничий, високо/авторитетний, науково/дослідний, всесвітньо/відомий, тьмяно/сталевий.

Завдання 2. Запишіть слова в три колонки: 1) разом, 2) окремо, 3) через дефіс.

Взаємно/ізолюваний, високо/технічний, високо/калорійний, глибоко/водний, військово/зобов'язаний, народно/пісенний, далеко/глядний, червоно/гарячий, добре/відишліфований, східно/український, медико/санітарний, суспільно/шкідливий, різко/протилежний, історико/археологічний, робітничо/селянський, садово/городній, фінансово/промисловий, народно/визвольний військово/полонений, всесвітньо/історичний.

Завдання 3. Утворіть складні прикметники. Поясніть їхнє написання.

*Науково/дослідний, фантастичний, достовірний, пояснений;
мало/істотний, відомий, досліджений, вивчений;
суспільно/економічний, трудовий, небезпечний, необхідний;
соціально/свідомий, небезпечний, побутовий, корисний;
прямо/рослий, протилежний, душний;
швидко/плинний, діючий;
ясно/блакитний, лиций, вельможний.*

Тести для самоконтролю

1. Позначте рядок, у якому всі прикметники треба писати через дефіс

А десяти/разовий, унтер/офіцерський, легко/атлетичний,
вузько/діалектний

Б м'ясо/молочний літературно/художній, масово/політичний,
жовто/гарячий

В дерево/обробний, воєнно/стратегічний, свіжо/зрубаний,
червоно/гарячий

Г науково/технічний, навчально/виховний, гіркувато/солоний,
діалектико/матеріалістичний.

2. Через дефіс пишуть усі складні прикметники в рядку

А криваво/червоний, одно/циліндровий, південно/західний,
різко/окреслений

Б світло/рожевий, світло/чубий, авто/транспортний, науково/технічний

В гірко/солоний, віце/адміральський, атомно/молекулярний,
сніжно/білий

Г біло/сніжний, критико/бібліографічний, кисло/молочний, східно/український.

3. Разом пишуть усі складні прикметники в рядку

А фізично/розвинутий, ніжно/блакитний, судно/будівний, воєнно/політичний

Б давньо/грецький, ракета/будівний, нафто/переробний, електро/технічний

В кисло/молочний, західно/український, радіо/фізичний, аграрно/сировинний

Г східно/український, хіміко/біологічний, вогняно/червоний, темно/шкірий.

4. Разом пишуть усі складні прикметники в рядку

А сліпучо/білий, буряко/збиральний, культурно/освітній, товарно/матеріальний

Б мовно/стилістичний, північно/кримський, темно/зелений, мовно/літературний

В двадцяти/тисячний, західно/український, жовто/гарячий, зовнішньо/політичний

Г високо/авторитетний, різко/виявлений, багато/дітний, вісімнадцяти/градусний.

5. Через дефіс пишуть усі складні прикметники в рядку

А важко/хворий, світло/голубий, фізико/географічний, південно/східний

Б багато/тисячний, великий/превеликий, військово/морський, віта/поштовий

В середньо/вічний, суспільно/корисний, контрольно/вимірювальний, віце/президентський

Г суспільно/політичний, радий/радісінський, вест/індійський, вантажно/розвантажувальний.

6. Усі складні слова треба писати через дефіс у рядку

А медико/генетичний, військово/зобов'язаний, мінерально/сировинний, внутрішньо/заводський

Б військово/спортивний, воєнно/стратегічний, навчально/виробничий, гіркувато/солоний

В вузько/діалектний, науково/експериментальний, загально/народний, генерал/губернаторський

Г лірико/драматичний, гостро/критичний, 10-поверховий, державно/монополістичний.

7. Усі складні прикметники треба писати окремо в рядку

А суспільно/політичний, емоційно/оцінний, тридцяти/тисячний, електронно/обчислювальний

Б яскраво/зелений, егоїстично/налаштований, високо/поважний, південно/український

В діаметрально/протилежний, об'єктивно/оцінний, зовні/спокійний, суспільно/шкідливий

Г легко/атлетичний, різко/окреслений, суспільно/корисний, суспільно/необхідний.

8. Усі складні слова потрібно писати через дефіс у рядку

А лимонно/жовтий, кам'янець/подільський, теоретико/пізнавальний, прямо/лінійний

Б ртутно/кварцевий, плодово/ягідний, північно/західний, пустельно/піщаний

В північно/східний, плодово/овочевий, оздоровчо/спортивний, гірко/солоний

Г міжнародно/правовий, культурно/технічний, кредито/спроможний, давно/минулий.

9. Усі складні прикметники треба писати разом у рядку

А праце/здатний, радіо/технічний, народно/поетичний, п'ятсот/тридцяти/тисячний

Б вагоно/ремонтний, південно/американський, літературно/художній, п'яти/гранний

В високо/моральний, науково/обґрунтований, масово/політичний, п'яти/мільйонний

Г старо/слов'янський, три/денний, мовно/літературний, відео/технічний.

10. Усі прикметники написано правильно в рядку

А столярномеханічний, сільськогосподарський, старослов'янський, східноєвропейський

Б сан-франциський, свіжозрубаний, соціал-демократичний, сліпоглухонімиий

В тихий-тихесенький, Т-подібний, трьох-мільйонний, податкоспроможний

Г щонайсильніший, чотирьох-актний, народно-визвольний, податково/фінансовий.

Тема Правопис прикметникових форм, утворених від географічних назв

Література

Основна:

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 482.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 210–211.
3. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 22–23.
4. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 343–345.

Додаткова:

- Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 140–141.

Питання для самоперевірки

1. Які процеси відбуваються під час утворення прикметникових форм від іменників?
2. За допомогою яких суфіксів утворюють прикметники від географічних назв?
3. Як змінюються приголосні при словотворенні?
4. Поясніть правопис прикметників *празький, збараський, запорізький*.
5. Прокоментуйте написання прикметників *кременчуцький, галицький, хмельницький*.

Практична частина

Завдання 1. Утворіть від іменників прикметники за допомогою суфікса *-ськ(ий)*.

Вінниця, Суми, Тернопіль, Умань, Тростянець, Хмільник, Хмельницький, Біла Церква, Бориспіль, Муровані Курилівці, Житомир, Дніпропетровськ, Кременчук, Запоріжжя, Київ, Овруч, Львів, Ніжин, Прилуки, Луцьк, Кіровоград, Кагарлик, Бучач, Кам'януха, Сиваш, Немовичі, Рига, Волга, Острог, Бахмач, Париж, Заліщики, Гамбург, Люксембург, Лейпциг, Воронеж, Прага.

Завдання 2. Утворіть відносні прикметники від поданих географічних назв.

Нью-Йорк, Кривий Ріг, Західна Європа, Орехово-Зуєво, Франкфурт-на-Майні, Лос-Анджелес, Ріо-де-Жанейро, Яр-під-Зайчиком, Олійникова Слобода, Ла-Мани, Ростов-на-Дону, Ла-Плата, Пуца-Водиця, Кам'яна Балка, Вінницькі Стави, Індокитай, Рава-Руська, Атлантик-Сіті, Новосілки-на-Дніпрі, Аддис-Абеба, Давидів Брід, Бург-ель-Араб, Вільшанська Новоселиця.

Завдання 3. Від поданих слів утворіть прикметники за допомогою суфіксів -ів, -їв, -ин, -їн, -івськ, -ївськ, -ськ і складіть із ними словосполучення.

Ірпінь, Львів, Дніпро, Карпати, Київ, Харків, Волинь, Поділля, Полісся, Слобожанщина, Буковина, Галичина.

Тести для самоконтролю

1. Оберіть правильний варіант написання прикметників, утворених від слів Німеччина, Туреччина, Галичина, Вінниччина

- А німецький, турецький, галичський, вінницький
- Б німечський, турецький, галицький, вінницький
- В німецький, турецький, галицький, вінницький
- Г німецький, турецький, галичський, вінницький.

2. Зазначте правильний варіант написання прикметників, утворених від слів Норвегія, Люксембург, Тонга, Гаага

- А норвежський, люксембурзький, тонгський, гаазький
- Б норвезький, люксембурзький, тонжський, гаажський
- В норвезький, люксембургський, тонгський, гаагський
- Г норвезький, люксембурзький, тонзький, гаазький.

3. Оберіть правильний варіант написання прикметників, утворених від слів Чехія, Бангладеш, Росія, Угорщина

- А чехський, бангладеський, російський, угорський
- Б чеський, бангладеський, російський, угорський
- В чеський, бангладешський, російський, угорський
- Г чеський, бангладеський, російський, угорзький.

4. У якому рядку правильно утворені прикметники від слів Словаччина, Греція, Рейк'явік, Дамаск

- А словацький, грецький, рейк'явікський, дамаскський
- Б словацький, грецький, рейк'явіцький, дамаскзький

В словацький, грецький, рейк'явіцький, дамаскський
Г словацький, грецький, рейк'явіцький, дамаскський.

5. Оберіть правильний варіант написання прикметників, утворених від слів Мексика, Мозамбік, Ірак, Бангкок

А мексицький, мозамбіцький, іракський, бангкокський
Б мексиканський, мозамбіцький, іракський, бангкокський
В мексиканський, мозамбіцький, ірацький, бангкокський
Г мексиканський, мозамбіцький, іракський, бангкокський.

6. Зазначте правильний варіант написання прикметників, утворених від слів Кременчук, Дніпропетровськ, Кіровоград, Дрогобич

А кременчуцький, дніпропетровський, кіровоградський, дрогобицький
Б кременчуцький, дніпропетровський, кіровоградський, дрогобичський
В кременчукський, дніпропетровський, кіровоградський, дрогобицький
Г кременчуцький, дніпропетровський, кіровоградський, дрогобицький.

7. Оберіть правильний варіант написання прикметників, утворених від слів Запоріжжя, Збараж, Острог Харцизьк

А запорізький, збаражський, острозький, харцизький
Б запорізький, збаразький, острогський, харцизький
В запорізький, збаразький, острозький, харцизький
Г запорізький, збаразький, острозький, харцизький.

8. Зазначте правильний варіант написання прикметників, утворених від слів Кривий Ріг, Муровані Курилівці, Нова Ушиця, Івано-Франківськ

А криворізький, муровано-куриловецький, новоушицький, івано-франківський
Б криворізький, муровано-куриловецький, ново-ушицький, івано-франківський
В криворізький, мурованокуриловецький, новоушицький, івано-франківський
Г криворіжський, мурованокуриловецький, новоушицький, іванофранківський.

9. Оберіть правильний варіант написання прикметників, утворених від слів Прилуки, Бахмач, Марганець, Донецьк

А прилуцький, бахмачський, марганецький, донецький
Б прилуцький, бахмацький, марганецький, донецький
В прилукський, бахмацький, марганецький, донецький
Г прилукський, бахмачський, марганецький, донецький.

10. Зазначте правильний варіант написання прикметників, утворених від слів Золотоноша, Черкаси, Гадяч, Волноваха

А золотоноський, черкаський, гадяцький, волноваський

Б золотоніський, черкаський, гадячський, волноваський
В золотоніський, черкаський, гадяцький, волноваський
Г золотоніський, черкаський, гадяцький, волновахський.

Самостійна робота 12

Тема Правопис складних і складених числівників. Відмінювання числівників

Література

Основна:

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 488–489.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 218–219.
3. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – С. 150–156.
4. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 40–41.
5. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 353–354.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова : практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 71–73.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 149–150.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 91–92.

Питання для самоперевірки

1. Які числівники потрібно писати з м'яким знаком?
2. Які числівники треба писати з апострофом?
3. Поясніть написання складних числівників.
4. Прокоментуйте написання складених числівників?
5. Як відмінюють числівники *п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят*?
6. Пригадайте відмінювання числівників *сорок, дев'яносто, сто*.
7. Як змінюються за відмінками *двісті, триста, чотириста*?

8. Поясніть відмінювання дробових і збірних числівників.

Практична частина

Завдання 1. Запишіть числа словами. Поясніть правопис числівників.

16, 30, 58, 65, 89, 577, 911, 1654, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{5}$, 0,9, 1 $\frac{3}{6}$.

Завдання 2. Усі числа запишіть словами.

До 745 додати 256; від 1789 відняти 391; 846 поділити на 2; сума чисел 58 і 46 дорівнює 104.

Завдання 3. Провідмінійте числівники за відмінками.

Мільярд, мільйон, триста сорок чотири, вісімсот дев'яносто п'ять, шістсот шістдесят сім, сімдесят вісім, сім восьмих, семеро.

Завдання 4. Узгодьте іменники з числівниками, числа запишіть словами.

22 (студент), 31 (рік), 44 (словник), 3 (день), 4 (тиждень), 55 (кілограм), 1,5 (тонна), 8,5 годин, 959 (учасник), 0,08 тонни, 4,7 (мільйон) тонн, 372,5 (кілометр).

Тести для самоконтролю

1. Позначте рядок, у якому всі числівники записано правильно

А кількасот, двадцяти п'яти тисячний, сім, півтори

Б п'ять, мільон, одинадцять, шістдесят

В мільярд, вісімнадцять, п'ятдесят, стотисячний

Г кільканадцять, двомастами, шіснадцять, дев'яносто.

2. Позначте рядок, у якому всі числівники записано правильно

А двадцять чотири, чотири мільйонний, сімдесят вісім, сто дев'яносто два

Б двохтисячний, трьохсотп'ятдесятимільйонний, сто сорок сім, вісімдесят

В шістьма десятими, 130-річчя, сорока шести тисячний, двосерійний

Г дев'яностомільйонний, вісьмох, двістісороктретього, дві десятих.

3. Правильно записано форму родового відмінка кількісного числівника в рядку

А п'ятисот п'ятдесяти шести

- Б п'ятсот п'ятдесяти шести
- В п'ятисот п'ятидесяти шести
- Г п'ятсот п'ятдесят шістьох.

4. Правильно записано форму давального відмінка числівника в рядку

- А шістистам сімдесяти п'ятьом
- Б шістсот сімдесяти п'яти
- В шестистам семидесяти п'ятьом
- Г шестистам сімдесятьом п'ятьом.

5. Правильно записано форму місцевого відмінка числівника в рядку

- А на сімсот шістдесяти дев'яти
- Б на семистах шестидесяти дев'яти
- В на семистах шістдесяти дев'яти
- Г на семистах шістдесят дев'яти.

6. Правильно записано форму орудного відмінка числівника в рядку

- А вісьмомастами сороками сьома
- Б вісьмастами сорока семи
- В восьмистами сорока сімома
- Г вісьмомастами сорока сьома.

7. Правильно записано відмінкову форму числівника в рядку

- А ста шістдесятьма семи
- Б дев'яностома двома
- В п'ятьомастами п'ятдесятьма вісьма
- Г шістсот сорока шести.

8. Правильно записано відмінкові форми кількісних числівників у рядку

- А чотирьохсот, чотирьомстам, на трьохстах, п'ятьма
- Б двохсот, на двохстах, двостам, трьома
- В п'ятдесятьома, шестистам, шістьмистами, на семистах
- Г семи, сімома, сімдесятьма, дев'яностома.

9. Помилку у відмінюванні кількісних числівників допущено в рядку

- А шістдесяти, шістдесятьох, трьом, двадцяти двом
- Б п'ятдесятьом, двомстам, чотирма, дев'яноста
- В сімдесяти, дев'ятисот двох, одної, на семидесятьох
- Г двомстам, п'ятдесятьма шістьма, сімдесят один, однією.

10. Помилку у відмінюванні кількісних числівників допущено в рядку

- А сорока восьми, тридцяти трьом, двадцятьох шістьох, дев'яноста
- Б сто одного, п'яти, шістнадцятьом, на стах
- В одних, на двохстах сорока, двохсот восьми, трьом
- Г ста п'ятдесятьма семи, восьми, дев'ятистам, шістнадцяти.

Тема Поєднання числівників з іменниками

Література

Основна:

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 487.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 222–225.
3. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – С. 158–160.
4. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 358–361.

Додаткова:

1. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 349.
2. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 278.

Питання для самоперевірки

1. З якою формою іменника сполучають числівники *два, три, чотири*?
2. З якою формою іменника сполучають числівники *п'ять, шість, сім*?
3. У якій формі вживають іменники, що поєднуються з числівниками на позначення дробових чисел?
4. З якою формою іменників вживають неозначено-кількісні числівники?
5. З якою формою іменника сполучають збірні числівники?
6. З якими іменниками утворюють словосполучення збірні іменники?

Практична частина

Завдання 1. Розкрийте дужки, запишіть числа словами, узгоджуючи числівники з іменниками.

Відремонтувати 11 (комп'ютер), записати 1000 (громадян), закупити 2 (двигуни), відвантажити 465 (мішок), залишити 6 (акція), отримати 19 (замовлення), використовувати 2 (підсилювач струму), продати 5 (генератор).

Завдання 2. Перекладіть українською мовою.

Две книги, три листа, три студента, два часа, три человека, два костюма, две двери, полтора метра, четыре компьютера, два товарища, пять гривен, восемь словарей, двенадцать лет.

Завдання 3. Відредагуйте подані словосполучення.

Три словники, двоє книг, три фахівця, два мільйона, три працівника, три тижня, чотири киянина, сім десятих гектари, півтора місяці, мільйон гривнів, троє ножниць, четверо верстатів, обидва учасники, двоє міністрів, четверо солдатів.

Тести для самоконтролю

1. Позначте рядок, у якому всі словосполучення утворено правильно

А два дні, три олівця, чотири пенали, один мотор

Б чотири портфеля, п'ять робітників, десятеро хлопців, п'ятдесят принтерів

В три п'ятих метрів, троє казок, два кошики, два тижні

Г п'ять сьомих кілометра, семеро курчат, дванадцять книжок, сто один працівник.

2. Правильно поєднано іменники з числівниками в рядку

А один монітор, три тижня, п'ять метрів, одинадцять запитань

Б одне місто, чотири вагона, дві ручки, вісім кімнат

В двадцять чотири місяці, вісім процесорів, чотири вінничанина, чотирнадцять словників

Г тридцять гривень, три аркуша, двадцять два кілограма, один закон.

3. Правильно поєднано іменники з числівниками в рядку

А десять відсотків, три динамометри, два аспіранта, двадцять один день

Б вісімдесят п'ять тонн, чотири фахівці, п'ять поверхів, дев'яносто градусів

В дві статті, тридцять один студент, чотири довідника, шість квитків

Г вісімдесят три мешканці, одне вікно, одинадцять земляків, два листа.

4. Правильно поєднано іменники з числівниками в рядку

А місяців чотири, дня два, години три, секунд чотири

Б хвилини дві, кварталів три, вечорів чотири, годин три

В днів два, тижнів три, років чотири, годин дві

Г літрів чотири, відра три, кілограмів два, тонн три.

5. Правильно поєднано іменники з числівниками в рядку

А два з половиною ящики, півтора гектарів, півтора кілограмів, п'ятдесят з половиною тонн

Б третина застави, чверть години, півтора тонни, половина гри

В один із половиною місяць, третина години, три з половиною тижня, чверть уроку

Г три з половиною кілограми, третина місяця, півтора гривнів, половина року.

6. Правильно поєднано іменники з числівниками в рядку

А декілька кілограма, декілька днів, кілька років, кількадесят студентів

Б декілька відсотків, кількасот мешканця, кільканадцять центнерів, кількадесят книг

В декілька учасників, кількасот гривнів, кількадесят метрів, кілька університетів

Г кілька міст, кільканадцять років, кількасот сторінок, декілька викладачів.

7. Правильно поєднано іменники з числівниками в рядку

А восьмеро учениць, п'ятеро ножиць, троє дубів, двоє керівників

Б двоє дверей, троє земляків, п'ятеро доповідачів, четверо ягнят

В семеро кошенят, десятеро книг, троє окулярів, двоє вікон

Г двоє телят, четверо місяців, семеро діб, трійко дітей.

8. Правильно поєднано іменники з числівниками в рядку

А двадцяттеро студентів, троє президентів, семеро санів, двоє курчат

Б троє парубків, семеро портфелів, четверо чоловіків, дев'ятеро солдат

В четверо керівників, п'ятеро чашок, троє ножиць, двоє співробітниць

Г семеро аспірантів, тридцяттеро учасників, троє дівчат, четверо штанів.

9. Правильно поєднано іменники з числівниками в рядку

А дві цілих п'ять сотих центнера, три четвертих літри, дві цілих п'ять десятих гектара, одна четверта пирога

Б сім сотих кілометра, дві третіх дня, дев'ять десятих метри, дві третіх дня

В три цілих сім десятих кілограма, одна друга метра, п'ять цілих одна друга гектара, одна третя склянки

Г одна четверта книги, дві третіх дня, вісім десятих сантиметри, дві третіх торта.

10. Правильно поєднано іменники з числівниками в рядку

А півтора місяця, півтори години, півтори зміни, півтора яблука

Б півтори хвилини, півтора тижні, півтора зошита, півтори книги

В півтора кілограми, півтори хвилини, півтори доби, півтора сантиметра

Г півтори гривні, півтора літра, півтора роки, півтори чашки.

Самостійна робота 14

Тема Правопис складних займенників

Література

Основна:

1. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 231–235.
2. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – С. 162–168.
3. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 40–41.
4. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 361–367.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова : практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 76–77.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 150.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 91–92.

Питання для самоперевірки

1. Пригадайте написання займенників із частками *казна-*, *хтозна-*, *бозна-*, *будь-*, *небудь-*.
2. Поясніть написання займенників з частками *ні-*, *аби-*, *де-*, *сь-*?
3. Як треба писати слова, якщо між часткою й займенником з'являється прийменник?
4. Прокоментуйте написання займенників для *будь-кого*, з *будь-чисю*, *на абищо*, *про декого*.

Практична частина

Завдання 1. Запишіть займенники відповідно до правил правопису.

Де/хто, де/кого, в/де/кого, ні/про/що, скільки/небудь, де/в/кого, аби/хто, будь/що, ні/до/кого, будь/на/кому, будь/з/ким, аби/ким, аби/з/ким,

із/хтозна/яким, хтозна/з/яким, хтозна/який, ні/про/що, будь/хто, ні/що, будь/кого, до/будь/кого, будь/до/кого, казна/що, де/що, чий/небудь, хтозна/чий, ні/хто, ні/від/кого, хтозна/в/чиєму, на/ні/що, який/небудь, у/якому/небудь, хто/сь, у/кому/сь.

Завдання 2. Запишіть займенники в три колонки: разом, окремо, через дефіс. Поясніть їхній правопис.

Будь/який, будь/хто, хтозна/який, казна/що, який/небудь, казна/з/ким, будь/на/чому, чий/небудь, ні/що, аби/хто, де/хто, хтозна/хто, хтозна/чий, який/сь, де/який, будь/що, хто/будь, хто/небудь, будь/у/кого, казна/при/кому, будь/котрий, аби/з/ким, де/в/чому, ні/до/чого, ні/при/кому, де/який, казна/чий, що/небудь.

Завдання 3. Перепишіть речення, розкриваючи дужки. Поясніть правопис займенників.

Сти, козаче, душа щира! Хто/небудь згадає! (Г. Шевченко). Якби розказать про якого/небудь магната історію-правду, то перелякать саме б пекло можна (Г. Шевченко). Я Європу не/всю обійшов, але там, де з боями проходив, я не бачив щасливих народів (О. Підсуха) Атаки гроз, порохів тумани, сталеві зливи і пекучі рани - ні/що нас не віддалить від мети (Г. Плоткін). Ні/в/якому разі! - застеріг його Гонтар (Я. Баш). Лебідь ішов без будь/якої ознаки на хворість, твердо й чітко відбиваючи кроки (Я. Баш).

Тести для самоконтролю

1. Позначте рядок, у якому всі неозначені займенники треба писати через дефіс

- А бозна/скільки, казна/чийого, будь/скільки, де/чим
- Б бозна/якому, аби/який, казна/що, хто/небудь, казна/в/кого
- В якого/небудь, хтозна/кого, будь/котрий, казна/з/ким
- Г будь/котрими, що/небудь, хтозна/яких, бозна/які.

2. Позначте рядок, у якому всі займенники треба писати окремо

- А ні/до/кого, із/хтозна/яким, на/ні/що, ні/про/що
- Б будь/на/кому, де/в/кого, аби/з/ким, хтозна/з/чийм
- В будь/на/чому, у/якому/небудь, хтозна/в/чиєму, чий/небудь
- Г будь/до/кого, до/будь/кого, де/в/кого, в/де/кого.

3. У якому рядку всі займенники треба писати разом

- А де/ким, ні/кого, ні/скількима, аби/якими

Б з/ні/якого, аби/хто, ні/у/скільких, де/котрим
В у/кого/небудь, ні/хто, у/де/чому, з/ні/котрим
Г з/будь/ким, аби/якому, ні/чий, аби/котрий.

4. У якому рядку всі займенники написано правильно

А будь-кого, нічий, що-небудь, аби-що
Б будь з ким, де-яких, дехто, який-небудь
В дечий, будь-чий, ні до кого, казна-хто
Г ніщо, ніякими, аби-кого, де з ким.

5. У якому рядку *ні* з заперечними займенниками треба писати окремо

А ні/яким, ні/до/чого, ні/з/котрим, ні/в/чому
Б ні/в/котрому, ні/до/кого, ні/з/чим, ні/з/яким
В ні/в/кого, ні/з/ким, ні/хто, ні/за/що
Г ні/котрий, ні/у/скільких, ні/в/чому, ні/до/якого.

6. У якому рядку *ні* з заперечними займенниками треба писати разом

А ні/який, ні/на/що, ні/хто, ні/чого
Б ні/чийого, ні/хто, ні/до/кого, у ні/чому
В ні/скільких, ні/чому, ні/для/кого, ні/ким
Г ні/якими, ні/чий, ні/скільки, ні/котрого.

7. У якому рядку всі займенники пишуть через дефіс

А будь/кого, чим/небудь, де/з/кого, казна/чїє
Б хтозна/чїї, будь/що, чим/небудь, казна/чого
В будь/хто, чим/небудь, будь/з/якою, казна/чий
Г казна/чий, будь/чим, скільки/небудь, хтозна/до/кого.

8. Позначте рядок, у якому всі займенники написано правильно

А ніщо, нізчим, нічого, ніякого
Б ні за що, ні в кого, ніскільки, нідоякого
В будь-хто, дечий, ніскільки, казна-чим
Г декотрі, будь-що, скільки-небудь, бознахто.

9. Позначте рядок, у якому всі займенники написано правильно

А що-будь, де з ким, чого-небудь, котромусь
Б ніякий, на чому-будь, девкого, анічий
В здеким, хтозна в який, будь-хто, казна з ким
Г ні до чийого, де на кому, за будь яких, ніякий.

10. Помилку при написанні складних займенників допущено в рядку

А ні з ким, хтозна-якою, казна-що, будь-ким
Б нічий, ні з якого, дечим, абикого
В від абиякого, декотрий, до когось, з чий-небудь
Г аби-що, ніхто, хтось, дехто.

Тема Прислівники та прислівникові сполуки

Література

Основна:

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 490.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 266–270.
3. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – С. 197–200.
4. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 44–48.
5. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 415–416.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова : практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 415–416.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 150-154.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 100–105.

Питання для самоперевірки

1. Як пишуть прислівники, утворені злиттям прийменника з іменником, який вже не вживається, як-от: *до/центу, з/годом, на/нівець, без/перестанку* та інші?
2. У яких випадках прислівникові сполуки треба писати окремо?
3. Поясніть написання прислівників через дефіс.
4. Прокоментуйте написання прислівників *сам на сам, раз у раз, з дня на день* та інші.
5. Як пишуть неозначені прислівники, утворені за допомогою часток *-то, -будь (будь-), -небудь, казна-, хтозна-, бозна-*?
6. Поясніть написання складних прислівників, утворених сполученням часток *аби-, де-, сь-, ні-, ані-, чи-, що-, як-* із будь-якою частиною мови.

Практична частина

Завдання 1. Запишіть правильно складні прислівники. Поясніть їхнє написання.

В/основному, на/швидку/руч, по/перше, по/юнацьки, в/середині, тяжко/важко, по/новому, на/сьогодні, з/під/споду, час/від/часу, на/гора, кінець/кінцем, високо/високо, не/ждано/не/гадано, тільки/тільки, по/господарськи, близько/близько, з/краю/вкрай, до/в/подоби, за/рахунок, на/відмінно, на/славу, по/сусідськи, на/вкруги, на/весні, у/тричі, на/швидку, з/далека, з/годом, по/одинці, з/верху, від/нині, до/дому, в/ряди/годи, по/іншому, на/довго, на/добридень, в/смак, поза/торік, на/льоту, де/не/де, по/заду, от/таки, с/переду, без/уваги, під/силу, по/середині, на/сміх, уві/сні, швидко/плинно, один/в/один, рано/в/ранці, аби/як, по/троє, ось/ось, тим/часом, в/цілому, екстра/вагантно.

Завдання 2. Запишіть прислівники в три колонки: 1) разом; 2) окремо; через дефіс. Поясніть їхній правопис.

Будь/де, хтозна/як, в/голос, до/гори, сяк/так, по/українському, по/латині, по/перше, куди/небудь, хтозна/коли, казна/коли, аби/то, так/то, куди/небудь, по/нашому, таким/чином, по/суті, на/жаль, раз/у/раз, день/у/день, на/зустріч, на/силу, с/краю, мимо/хіть, що/найкраще, аби/куди, ані/трохи, поки/що, що/ночі, яко/мога, як/найдовше, без/жалю, на/совість, на/гора, як/слід, на/двоє, у/трьох, у/середині, на/пролом, ледве/ледве, пліч/о/пліч, як/не/як, кінець/кінцем, де/коли, поза/вчора, при/вселюдно, чим/раз, без/ліку, в/ряди/гори, в/основному, в/цілому.

Завдання 3. Складіть і запишіть речення із поданими прислівниками та співзвучними з ними словами.

Вгору – в гору; назустріч - на зустріч; усередині - у середині; доволі - до волі; насторожі – на сторожі; по-третє - по третє.

Завдання 4. Утворіть прислівники з поданих словосполучень. Поясніть їхній правопис.

З далеких країн, українською мовою, кожної суботи, кожного літа, у два рази, в усіх місцях, не поміркувавши, останнім разом, у десять разів, латинською мовою, кожного разу, на голодний шлунок, голими руками, на швидку руку.

Тести для самоконтролю

1. Позначте рядок, у якому всі прислівники й прислівникові сполуки пишуть окремо

- А де/коли, без/сумніву, мимо/хідь, на/віщо
- Б по/сусідству, з/переляку, через/силу, на/прощання
- В у/трюх, по/черзі, що/денно, чи/що
- Г на/швидку, з/заду, за/рахунок, в/досвіта.

2. Позначте рядок, у якому всі прислівники пишуть разом

- А в/поперек, в/бік, без/відома, в/вечері
- Б в/волю, в/голос, в/горі, без/жалю
- В на/показ, на/силу, по/ночі, на/половину
- Г в/гору, в/день, без/кінця, в/перед.

3. Усі прислівники треба писати через дефіс у рядку

- А будь/коли, повік/віків, так/то, кінець/кінцем
- Б зроду/віку, врешті/решт, будь/де, один/одинцем
- В одним/одно, тишком/нишком, будь/куди, де/небудь
- Г ген/ген, ледве/ледве, вранці/рано, давним/давно.

4. Правильно написано всі прислівники й прислівникові сполуки в рядку

- А до вподоби, спідлоба, без упину, на поруки
- Б коли-не-коли, де-інде, не сьогодні-завтра, позаду
- В пліч-о-пліч, в основному, стрімголов, внизу
- Г кінець-кінцем, одним одна, рік-у-рік, до завтра.

5. Через дефіс пишуть усі прислівники в рядку

- А уві/сні, по/українськи, повік/віків, рано/вранці
- Б віч/на/віч, на/гора, не сьогодні/завтра, кінець/кінцем
- В будь/що/будь, без кінця/краю, по/латині, з діда/прадіда
- Г більш/менш, вранці/рано, само/собою, раз/у/раз.

6. Усі прислівники треба писати разом у рядку

- А на/показ, без/вісти, все/одно, так-то
- Б по/новому, до/пізна, на/весні, в/раз
- В з/рештою, у/гору, в/літку, на/сторожі
- Г у/низу, по/десятеро, на/поготові, по/друге.

7. Усі слова треба писати через дефіс у рядку

- А вряди/годи, коли/не/коли, раз/у/раз, з/роду/в/рід
- Б більш/менш, пліч/о/пліч, як/не/як, видимо-невидимо
- В взагалі/то, з/поза, як/то, день/у/день, де/не/де

Г ні/ким, будь/коли, неначе/б/то, хтозна/як.

8. Позначте рядок, у якому всі прислівники й прислівникові сполуки написано правильно

- А безперестанку, запані брата, нарізно, замолоду
- Б щонайдужче, щонайкраще, на відмінно, одним-одно
- В щогодини, сам на сам, з-за кордону, до смаку, у стократ
- Г пощирості, по тричі, врізнобіч, до завтра.

9. Позначте рядок, у якому всі прислівники й прислівникові сполуки написано правильно

- А щосили, казна-де, ані трохи, ген-ген
- Б один в один, щовечора, нога в ногу, якомога
- В деінде, щоправда, хоч не хоч, колись
- Г повік віків, деінде, щодуху, на завтра.

10. Помилку допущено в рядку

- А на добраніч, тихо-тихо, з переляку, на славу
- Б на зразок, до побачення, на поруки, по-українськи
- В в основному, в цілому, ось-ось, по-іншому
- Г всього-на-всього, нажаль, коли-будь, на прощання.

Самостійна робота 16

Тема Правопис часток

Література

Основна:

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 492.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 285–289.
3. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – С. 216–217.
4. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 50–53.
5. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 435–437.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова: практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – С. 90–91.

2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 155–156.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 109–113.

Питання для самоперевірки

1. Коли частку *не* з різними частинами мови пишуть окремо?
2. Поясніть написання частки *ні* з іншими частинами мови.
3. Як пишуть частки *-бо, -но, -то, -от, -таки, -хтозна, -бозна, -казна, будь-, -небудь?*
4. Прокоментуйте правопис слів *казна з ким, будь про що, все ж таки* та інші.
5. Як треба писати частки *би (б), же (ж)?*

Практична частина

Завдання 1. Поясніть написання часток.

Абищо, атож, де з ким, з-під, з-над, із-за, з-поміж, не сіють, аніде, мовбито, хтозна-чим, де-не-де, щоб, працював-таки, нечутно, знайшов би, ніколи, ні від чого, де про кого, будь з ким, на будь-кого.

Завдання 2. Напишіть слова разом, окремо, через дефіс. Поясніть написання часток з іншими частинами мови.

Де/б/таки все/таки, аби/коли, де/з/чим, що/ж/до, аби/що, бозна/як, аби/то, знов/таки, як/от, все/ж що/до, будь/де, будь/на/якім, де/б/то/не/було, будь/що, що/то/за, звідки/небудь, чий/небудь, будь/хто, хіба/що, от/таки, як/раз, все/ж/таки, аби/хто, де/який, чи/мало, що/найкраще, як/раз, ані/трохи, будь/що, де/з/чим, що/ж/до, будь/з/ким, хто/зна/в/якому, казна/як, де/небудь, як/от, аби/то, все/ж, будь/де, хіба/що, не/мов/би/то, ні/би, ато/ж, а/як/же, а/вже/ж, тако/ж.

Завдання 3. Запишіть 10 речень чи словосполучень, використовуючи частки, які пишуть разом, окремо, через дефіс.

Тести для самоконтролю

1. У якому рядку всі частки пишуть окремо
А зробив/би, тільки/но, але/ж, зробив/таки
Б адже/ж, принеси/ж, коли/б/то, поки/що

В скільки/небудь, прийди/ж, ні/коли, неначеб/то
Г он/куди, будь/який, аби/хто, хто/небудь.

2. У якому рядку всі частки пишуть окремо

А казна/скільки, що/миті, дарма/що, аби/до/кого
Б якби/ж, стільки/то, куди/небудь, авже/ж
В аби/чий, та/ж, будь/коли, тільки/но
Г таки/зробив, ні/з/ким, не/той, залишив/би.

3. У якому рядку всі частки пишуть разом

А хтозна/в/кого, аби/що, чим/то, ані/трохи
Б авже/ж, слухав/би, хтозна/що, сів/таки
В як/що, що/миті, ні/хто, ані/скільки
Г як/то, пішов/би, що/години, якби/ж.

4. У якому рядку всі частки пишуть разом

А аби/тільки, як/найліпше, чим/дуж, ані/чогісінько
Б пройти/б, таки/треба, що/ж, так/то
В якби/то, отакий/то, якби/ж, хтось/куди
Г аби/який, як/раз, най/менше, мов/би.

5. У якому рядку всі частки пишуть через дефіс

А (що)разу, (хтозна)який, (казна)де, (скільки)небудь
Б коли(небудь), (що)року, будь(що), (невідь)звідки
В (хтозна)навіщо, адже(ж), як(от), скільки(ж)
Г так(таки), як(небудь), (казна)де, (хтозна)який.

6. У якому рядку всі частки пишуть через дефіс

А ані(куди), (що)миті, що(небудь), аяк(же)
Б все(таки), коли(небудь), скільки(небудь), (казна)куди
В (казна)коли, (будь)хто, (най)ближче, (ось)куди
Г як(от), (будь)кого, (ні)який, стривай(но).

7. У якому рядку всі слова з часткою *не* пишуть окремо

А не/добачати, не/вдаха, не/виконання, не/озорий
Б не/помітно, не/покоїтися, не/роба, не/щастя
В не/від/нас, не/зручно, не/порядок, не/славити
Г не/далеко, а близько, не/від/мене, не/ловлю, не/весело.

8. У якому рядку всі слова з часткою *не* пишуть разом

А не/той, не/звучить, не/хотя, не/жаль, не/весело
Б не/здужати, не/абияк, не/славити, не/абихто
В не/від/нас, не/зручно, не/порядок, не/вільний
Г не/далеко, а близько, не/від/мене, не/ловлю, не/вдаха.

9. У якому рядку допущено помилки в написанні частки *ні*

А ні один, ніякий, ніщо, нісенітниця, ніколи
Б нікому, нівкого, ніяк, ні шелесту, ні до чого
В ні для кого, ніяковіти, ні з чим, анітелень, ні те ні се
Г нічийому, ні птаха, ніскільки, ніде, нікчемний.

10. Позначте рядок, у якому всі частки написано правильно

А все-таки, невідь-як, стань бо, що ж до
Б принеси ж бо, аніж, коли б то, немовби
В якби ж то, ані скільки, абощо, хоч би
Г також, аби до кого, якби то, зробив-таки.

Самостійна робота 17

Тема Фонетичні засоби милозвучності української мови

Література

Основна:

1. Азарова Л. Є. Українське ділове мовлення. Частина I : навч. посіб. / Л. Є Азарова, Н. Й. П'яст. – Вінниця : ВНТУ, 2007. – С. 196–198.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 149–150.
3. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 16–18.
4. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – С. 145–149.

Додаткова:

1. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 113–115.
2. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 25–28.

Питання для самоперевірки

1. Поясніть, чому відбуваються чергування *у-в, і-й*?
2. Чи може відбуватися чергування *у з в*, наприклад, у таких словах, як *удача, уран, Угорщина*?
3. Поясніть уживання *у-в, і-й* між голосним і приголосним та перед *в, ф, льв, св, тв, хв*?
4. Який прийменник (сполучник) треба вживати між голосними?
5. Прокоментуйте вживання прийменників *із, зі*.

Практична частина

Завдання 1. Запишіть словосполучення, вставте пропущені *i-й*.

День ... ніч, ліс ... поле, узяли ... однесли, війна ... мир, батьки ... діти, втома ... сон, щастя ... радість, Віктор ... Олена, знайшли ... впізнали, раділи ... плакали, день ... ніч, порадити ... допомогти.

Завдання 2. Запишіть словосполучення, вставте пропущені *у-в*.

Підняв ... гору, спитати ... викладача, зареєстровано ... нотаріальній конторі, взяти участь ... конференції, зайти ... вагон, ужито ... формі, ... сфері науки, внесок ... справу, майно ... оренді, діалогу ... знаки.

Завдання 3. Укажіть слова, де можливе чергування *у-в*, поясніть їхнє значення.

Уперше, влада, висновок, учений, увага, вдарити, вперитися, власний, указ, утома, втрата, участь, учень, учора, віза, варіант, вникати, вступ, уклад.

Завдання 4. Відредагуйте речення. Прокоментуйте порушення милозвучності.

Концерт в Хмельницькому закінчився пізно. На айстрах листя уже усихало. Асфальтом вкрилась земля. Ось в кімнаті почувся телефонний дзвінок. Небо, здавалось, розкололось від гromу. Ілля залишивсь вдома. Переконавшись в справедливості батькових слів, Святослав вибачивсь за свою нестриманість. На майдані стоїть пам'ятник великому українському письменнику Тарасу Григоровичу Шевченку.

Тести для самоконтролю

1. У якому рядку вживання *у-в* порушують милозвучність

- А потрапив у пастку
- Б перебувала в Києві
- В день у день
- Г працювала в Львові.

2. У якому рядку вживання *у-в* порушують милозвучність

- А злетіти у небо
- Б укласти угоду
- В ходили в аптеку
- Г виконати вправи.

3. У якому рядку вживання і-й порушують милозвучність

- А степ і море
- Б університет й школа
- В анод і катод
- Г іменники і числівники.

4. У якому рядку вживання і-й порушують милозвучність

- А фрукти і овочі
- Б Оксана й Ігор
- В синоніми й антоніми
- Г ротор і статор.

5. У якому рядку вживання у-в порушують милозвучність

- А рука в руку
- Б вірю у тебе
- В в акті зазначено
- Г у святкові дні.

6. У якому рядку вживання і-й порушують милозвучність

- А море й ріки
- Б людина й космом
- В друзі і вороги
- Г земля і люди.

7. У якому рядку вживання з-зі-із порушують милозвучність

- А прийшов з Оленою
- Б зняла із дерева
- В вертатися з озера
- Г розмовляти з менеджером.

8. У якому рядку вживання з-зі-із порушують милозвучність

- А разом з викладачем
- Б зустріч із партнером
- В поїхала із сестрою
- Г приїхав із Сімферополя.

9. У якому рядку вживання з-зі-із порушують милозвучність

- А іду зі школи
- Б розмовляти зі мною
- В взяти зі столу
- Г приїхав із сходу.

10. У якому рядку вживання з-зі-із порушують милозвучність

- А знаю зі свого власного досвіду
- Б узгодив із управлінням

В лист із щирим вітанням
Г зустрічалися разів зо два.

Самостійна робота 18

Тема Правопис слов'янських прізвищ

Література

Основна:

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – С. 494–495.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – С. 170–175.
3. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 126–134.

Додаткова:

1. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – С. 135–140.
2. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – С. 128–133.

Питання для самоперевірки

1. У яких випадках російську літеру *е* передають українською *є*?
2. Поясніть написання російських суфіксів *-ев*, *-еев* українською мовою.
3. Як українською мовою передають російську літеру *и*?
4. Прокоментуйте правопис прізвищ *Нікітін*, *Ніколаєв*, *Філіппов*.
5. Як потрібно передавати українською мовою російську літеру *ё*?

Практична частина

Завдання 1. Наведені прізвища запишіть українською мовою.

Демьянец, Жулинский, Ёлкин, Десницкий, Ратников, Зимин, Ветров, Радищев, Титов, Букреев, Лукьяненко, Савин, Никитин, Васильев, Бельский, Николаев, Чичиков, Григорьев, Дьяков, Плюшев, Шевцов, Леонов, Лаптев, Лебедев, Семенов, Корнеев, Андреев, Онищев, Ильин, Шишкин, Виноградов, Марьин, Минаев, Сабынин, Моисеенко, Иванов, Песков, Рыбаков, Пушкарёв, Лавренёв, Жигарёв.

Завдання 2. Відредагуйте слов'янські прізвища.

Алфьоров, Беляев, Чечоткин, Артёмов, Соловйов, Голубев, Єгоров, Бєстужев, Зверев, Сергеев, Голицин, Прівалов, Радищев, Юрьев, Ліхачов.

Тести для самоконтролю

1. Позначте рядок, у якому правильно записано російські прізвища Єгоров, Ефимов, Достоевский, Гуляев українською мовою

- А Єгоров, Ефимов, Достоевський, Гуляєв
- Б Єгоров, Єфимов, Достоевський, Гуляєв
- В Єгоров, Єфимов, Достоевський, Гуляєв
- Г Єгоров, Єфімов, Достоевский, Гуляєв.

2. Позначте рядок, у якому правильно записано російські прізвища Толстой, Донской, Луговой, Боровой українською мовою

- А Толстой, Донської, Луговой, Боровой
- Б Толстой, Донской, Луговой, Боровой
- В Толстой, Донський, Луговий, Боровой
- Г Толстой, Донський, Луговий, Боровий.

3. Позначте рядок, у якому правильно записано російські прізвища Новиков, Куликов, Радищев, Гнедич українською мовою

- А Новіков, Куліков, Радіщев, Гнедіч
- Б Новиков, Куликов, Радищев, Гнедич
- В Новіков, Куликов, Радищев, Гнедіч
- Г Новиков, Куликов, Радищев, Гнедич.

4. Позначте рядок, у якому правильно записано російські прізвища Репин, Лесков, Белинский, Столетов українською мовою

- А Рєпін, Лєсков, Бєлінський, Столєтов
- Б Рєпін, Лісков, Бєлінський, Столєтов
- В Рєпін, Лєсков, Бєлінський, Столєтов
- Г Рєпін, Лєсков, Бєлінський, Столєтов.

5. Позначте рядок, у якому правильно записано російські прізвища Матвеев, Менделеев, Медведев, Алексеев українською мовою

- А Матвєєв, Менделєєв, Медведєв, Алексєєв
- Б Матвєєв, Менделєєв, Медведєв, Алексєєв
- В Матвєєв, Менделєєв, Медведєв, Алексєєв
- Г Матвєєв, Менделєєв, Медведєв, Алексєєв.

6. Позначте рядок, у якому правильно записано російські прізвища Муромцев, Андреев, Плещеев, Писарев українською мовою

- А Муромцев, Андрєєв, Плещєєв, Писарєв
- Б Муромцев, Андрєєв, Плещєєв, Писарєв

В Муромцев, Андреев, Плещеев, Писарев
Г Муромцев, Андреев, Плещеев, Писарев.

7. Позначте рядок, у якому правильно записано російські прізвища Гагарин, Игнатов, Мичурин, Пушкин українською мовою

А Гагарин, Ігнатов, Мічурин, Пушкін
Б Гагарін, Ігнатов, Мичурін, Пушкін
В Гагарін, Ігнатов, Мичурін, Пушкін
Г Гагарін, Ігнатов, Мічурін, Пушкін.

8. Позначте рядок, у якому правильно записано російські прізвища Гаршин, Дорожин, Чичиков, Гуцин українською мовою

А Гаршин, Дорожин, Чичиков, Гуцин
Б Гаршин, Дорожін, Чічиков, Гуцин
В Гаршін, Дорожін, Чичіков, Гуцін
Г Гаршін, Дорожин, Чичіков, Гуцин.

9. Позначте рядок, у якому правильно записано російські прізвища Ботвинник, українською мовою

А Ботвінник, Піляєв, Нікітін, Ніколаєв
Б Ботвинник, Пиляев, Никитин, Николаев
В Ботвинник, Пиляев, Никитин, Николаев
Г Ботвиннік, Пиляев, Нікітін, Ніколаєв.

10. Оберіть правильний варіант передачі українською мовою російських прізвищ Песков, Шмелёв, Яковлев, Лазарев

А Песков, Шмелев, Яковлев, Лазарів
Б Пісков, Шмелів, Яковлів, Лазарєв
В Пєсков, Шмєльов, Яковлєв, Лазарєв
Г Пєсков, Шмєльов, Яковлєв, Лазарєв.

Список використаної літератури

1. Азарова Л. Є. Практичний курс з української мови для слухачів Ін ДП. Орфографія. Синтаксис : навч. посіб. / Азарова Л. Є., Горчинська Л. В., Корженко З. П. – Вінниця : ВНТУ, 2006. – 90 с.
2. Азарова Л. Є. Українське ділове мовлення. Частина I : навч. посіб. / Л. Є Азарова, Н. Й. П'яст. – Вінниця : ВНТУ, 2007. – 232 с.
3. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. – К. : Атіка, 2005. – 544 с.
4. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник / Зубков М. Г. – 3-тє вид., доп. – Х. : Торсінг, 2005. – 448 с.
5. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – 400 с.
6. Український правопис / НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – 288 с.
7. Ющук Г. П. Українська мова : підручник / Ющук Г. П. – К. : Либідь, 2004. – 640 с.

Додаткова:

1. Фурдуй М. І. Українська мова: практикум з правопису : навч. посіб. / Фурдуй М. І. – К. : Либідь, 2004. – 272 с.
2. Дорошенко Т. С. Сучасний український правопис / Т. С. Дорошенко, І. А. Череп. – Х. : Торсінг плюс, 2011. – 320 с.
3. Максименко В. Ф. Орфографічний тренажер / Максименко В. Ф. – Х. : Торсінг Плюс, 2008. – 272 с.